

שו"ת הירושלמי

אברהם הכהן בל"ס

חוברת זיכרון לאבא רפאל חדד ז"ל

עיצוב והפקה: **אשחר & ותקין** | ראומה הכט
02-6511122

נדפס בישראל, תמוז תשע"ה | יוני 2015

©
כל הזכויות שמורות
למכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל שבחסות
עמותת בשורת הארץ ע"ש יוסף נפתלי ודבורה בלס
(ע"ר מס 580548808)

טלפון: 052-6522518

אימייל: blasyerushalmi@gmail.com

אבא רפאל חדד ז"ל

תרצ"ז - תשע"ד

ספרים שיצאו לאור על ידי מכון הירושלמי

תלמודה של ארץ ישראל

תלמודה של ארץ ישראל - התלמוד הירושלמי

מסכתות - ר"ה, שקלים, תעניות, מועד קטן
פירוש יסודי, עממי ועשיר.
בהוצאה יידותית ומאירת עיניים

בשורת הירושלמי
חינוך, מדיניות
ויצירתיות על פי
הירושלמי

אוצרות הירושלמי
הארות הירושלמי על
פרשות השבוע

אורות הירושלמי
קווים רוחניים וחינוכיים
של מסכתות הירושלמי -
תענית, ר"ה

ספרים נוספים בנושא התלמוד הירושלמי

בעין אגדת הירושלמי
יפה זלכה

**לקט מפאה, פירות שביעית,
מעון הברכות** | ראובן קמפניינו

"בריכוז מאמרי חז"ל בתלמוד הירושלמי גילה המחבר את המאור
המיוחד ואת הנועם שבתורת ארץ הקודש" הרה"ג משה צבי נריה זצ"ל
"הרב בל"ס פותח תקופה חדשה במחקר ולימוד הירושלמי -
תלמודה של ארץ ישראל" הרה"ג שאר ישוב הכהן שליט"א
"גילוי העומק של התלמוד הירושלמי... יש בו כדי להפיץ אור על
מאורעות ימינו" הרה"ג דב ליאור שליט"א

המלצות

תוכן העניינים

- 8 דברים לזכרו של אבא
- 12 הקדמה
- 13 מדבריהם של רבותינו, מורי דרכנו ביחס לתלמודה של ארץ ישראל
- 15 מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל
- 17 פרק א' - המכון הירושלמי - סקירה, מגמות ותובנות**
- 21 האם אתם יכולים להסביר יותר מה חסר בעולם ללא הירושלמי?
- 21 מהו התפקיד הנדרש מן הציבור במציאות של תחייה לאומית, לעומת התפקיד שנדרש מן הציבור בתקופה של גלות?
- 21 האם ישנם רבנים מן הציונות הדתית שמעודדים את העיסוק בתלמוד הירושלמי?
- 21 מהי תעודת הזהות של מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל?
- 22 האם לא הגיע הזמן להתחיל לפסוק כתלמוד הירושלמי?
- 22 מדוע התקבלה פסיקת הבבלי בעולם היהדות?
- 23 האם בזמן התלמודים היה מאבק על ההגמוניה?
- 23 מה אתם משיבים למי שטוען שאין להתייחס לירושלמי, כיוון שאין הלכה כמותו?
- 23 האם אתם יכולים להדגים את העניין?
- 23 מהו היחס בירושלמי בין הלכה ואגדה?
- 24 מהי למעשה המגמה המרכזית של המכון ביחס לירושלמי?
- 24 האם הייתם מציעים להתחיל ללמוד ירושלמי בישיבות?
- 24 האם שייך ללמד נשים ירושלמי?
- 25 כיצד היית מציע ליישם בפועל את התובנה הזאת שהירושלמי הוא בסיס הזהות בתקופה של תחייה לאומית בעולם הישיבות הגבוהות?
- 25 כאשר אתם אומרים תלמוד ירושלמי לפי נושאים כיצד הדברים באים לידי ביטוי?
- 25 מהי באמת רמת המודעות כלפי התלמוד הירושלמי ובשורתו, האם ישנה התקדמות או שמא עדיין התלמוד הירושלמי בחינת ספר חתום?
- 26 אם ישנם לא מעטים שעוסקים בירושלמי מה אם כן החידוש שלכם?
- 26 האם ישנם מאמרים בירושלמי שלא ניתן להכניס אותם לציבור חרדי?
- 27 האם מקור הטענה נובע רק מלימוד הטקסטים?
- 27 האם יסודות האמונה המרכזיים של הציונות הדתית אכן באים לידי ביטוי דווקא בתלמוד הירושלמי?

- 27 תורת התחייה הלאומית בעקבות הגותו של מרן הראי"ה זצ"ל קיבלה דחיפה בדורות האחרונים, מה אם כן תפקידו של הירושלמי?
- 27 המכון עוסק גם בפירוש המסכתות?
- 28 אם בפירוש עסקינן מה הדבר המיוחד בפירוש שלכם?
- 28 היכן ניתן למצוא בעיקר את העושר הרוחני האמוני של התלמוד הירושלמי?
- 28 האם אנשים מקבלים את הדבר בקלות?
- 28 איך ניתן להסביר שלא עסקו בעבר כמעט בכלל בתלמוד הירושלמי?
- 30 האם אתם הראשונים שעליתם על הצופן של הירושלמי?
- 30 בפשטות הציבור לא מעכל שמדובר בשיטה שונה האם תוכל לתת מספר דוגמאות ללא הסברים להבדלים בין התלמודים?
- 30 האם אין במה שאתה אומר שהתלמוד הבבלי הוא תורת שימור ולזול בוטה בתלמוד הבבלי?
- 31 מהי למעשה המגמה המעשית המרכזית של המכון?
- 31 האם המצב הפיסי בארץ ישראל לא היה מצב של חוסר ריבונות?
- 32 האם ניתן לומר שר' יוחנן הוא עורך הירושלמי?
- 32 האם ניתן לומר שהירושלמי דומה למדרשי האגדה המוקדמים?
- 33 מדוע כל כך חשוב להכניס את הירושלמי למערכת החינוך?
- 33 האם הירושלמי עשוי לחזק מערכות נוספות חוץ ממערכת החינוך?
- 34 האם מבחינת הציבור הרחוק מתורה יש הבדל בין שני התלמודים?
- 34 האם גם מבחינת התכנים התלמוד הירושלמי יוביל לחיווק אחדות העם?
- 35 כיצד מגבירים את המודעות סביב התלמוד הירושלמי?
- 35 מהי חשיבות התלמוד הירושלמי ביחס לתרבות היהודית?
- 35 דוגמאות ליסודות אמונה בכתבי ראשונים ואחרונים
- 35 האם ניתן למצוא בירושלמי פתרון לבעיות הדור?
- 36 האם תוכלו לתת דוגמאות למנהגים ידועים ביהדות שמקורם בירושלמי?
- 36 האם התלמוד הירושלמי משפיע בפועל על התרבות היהודית?
- 37 דוגמה לסיפור מהספרות החדשה שמקורו בירושלמי
- 37 דוגמה לסיפור חסידי שמקורו בירושלמי
- 37 דוגמה לסיפור מסיפורי צדיקים שמקורו בירושלמי
- 38 האם תוכל לתת דוגמה לכך שהירושלמי לשיטתו?
- 38 מה הם מאפייני הירושלמי?
- 38 האם ישנו הבדל בין התלמודים ביחס לאגדה?
- 38 האם תוכלו לתת דוגמה להבדלים מרכזיים באוריינטציה של התלמודים?
- 39 האם ישנם מאמרים בתלמוד הירושלמי עצמו המצביעים על הבדלי אוריינטציה מרכזיים בין התלמודים?

- 39 האם תמיד אפשר ללמוד על ההבדלים רק ממחלוקות?
- 39 האם ישנם מאמרים בתלמוד הבבלי שלא יכולים להופיע בירושלמי?
- 40 האם בתלמוד הבבלי לא ניתן למצוא מאמרים שמשקפים את תורתה של ארץ ישראל?
- 40 האם אתם יכולים להגדיר את הירושלמי ביחס לבבלי?
- 41 האם ישנם סיפורים זהים בין שני התלמודים?
- 41 באילו תחומים ניתן לשבח את התלמוד הירושלמי?
- 41 האם אתם יכולים להדגים?
- 43 מה הבעיה המרכזית שמפריעה לציבור להבין שהירושלמי הוא הבסיס הרוחני של תורת התחייה הלאומית?
- 44 האם ניתן להסתדר ללא הירושלמי?
- 45 האם תוכל לסכם את הייחודיות של התלמוד הירושלמי?

47 פרק ב - מכון הירושלמי - פעילות

- 48 מהם היעדים המרכזיים של מכון הירושלמי?
- 49 האם בכוונתכם לתרגם את הפירוש לשפות נוספות?
- 52 נוסף לנושא הכתיבה אלו פעולות מבצע המכון?
- 54 אלו רבנים תומכים בקו הרוחני של המכון?
- 54 אלו אישי ציבור מפורסמים רואים חשיבות רבה בפעולות המכון?
- 54 כיצד ניתן לעזור בפועל למכון הירושלמי?
- 55 האם תוכלו לשתף אותנו במבחר תגובות על המכון?
- 56 מהו ההישג הגדול ביותר שלכם עליו ניתן להצביע?

57 פרק ג - ניסי הירושלמי

- 58 זווית ראשונה
- 59 זווית שניה
- 60 זווית שלישית
- 61 זווית רביעית
- 62 סיפור ראשון
- 62 סיפור שני
- 62 סיפור שלישית
- 63 סיפור רביעי
- 63 וסיפור לסיום

דברים לזכרו של אבא:

אבא רפאל ז"ל נפטר בליל ל' כסלו, ר"ח טבת לאחר חמישה חודשים שבהם היה נתון בין שמים לארץ.

אבא נפטר בין שבת פרשת "מקץ" לשבת פרשת "ויגש". שתי פרשות אלו מסמלות יותר מכל את מסלול חייו של אבא. פרשת "מקץ" מסמלת את הקשיים, את החושך העוטף את חיינו. יוסף ושמעון לא נמצאים בבית. כעת יש איום גם על בנימין. האיום הופך להיות מוחשי כשנמצא הגביע באמתחת בנימין. וכשעוברים לפרשת "ויגש" המהלך לפתע משתנה והכול מסתדר.

רעיון דומה אנו מוצאים גם בימי החנוכה המפיצים אור רב בימי החורף החשוכים והקודרים. כך היה גם מסלול חייו של אבא, מהילדות הקשה ללא אם, דרך העלייה לארץ ישראל לבד עם סבא, קשיי הפרנסה והמגורים בתחילת הדרך בצפת עד שהגיע למנוחה ולנחלה בקרב ילדיו ונכדיו בקריית שמואל.

אבא רצה וביקש יותר מכל לראות את ילדיו מאוחדים ובעיקר דאג לכך שיהיו מפגשים משפחתיים בחנוכה. והרי אין יותר מתאים מחג החנוכה לבטא את חשיבות ערך האחדות.

חכמים אומרים שיש להספיד כדי להרגיש את החוסר כדי שנוכל למלא אותו.

מכאן קריאה לכולנו לשמור מכל משמר על ערך האחדות. זוהי הצוואה של אבא ז"ל.

תולדות חייו

אבא ז"ל, נולד באי ג'רבה שבטוניס. בגיל צעיר התייתם מאמו. אבא נותר לבד עם אביו ואחותו (שאר אחיו עלו כבר לארץ). לא צריך להכביר במילים על החסך בחוסר של אימא. גם המצב הכלכלי שם לא היה טוב ולראיה, אבא לא יכול היה ללמוד בגלל שלא היה להם כסף לשלם עבור החינוך.

בשלב מסוים הם עלו לארץ. אבא הכיר את אימא והם נישאו בצפת. החיים לא היו פשוטים. המצב הכלכלי היה קשה. נולדו ילדים וגם להם צריך לדאוג. לשבחם של הורינו נאמר שלמרות שרק אבא פרנס לא היה רעב בבית. יתרה מזאת ההורים מאד הקפידו לקנות לנו בחגים בגדים ונעליים חדשות. למרות המצב הכלכלי הייתה שמחה בבית. לא התלוננו על המצב. אבא עבד במסירות רבה למרות הקשיים הפיזיים הרבים שהיו מנת חלקו.

בהמשך הם עברו דירה למרכז העיר, שם גידלו את ילדיהם. לאחר מספר שנים הם עזבו את צפת ועברו לקריית שמואל ליד חיפה. בקרית שמואל היו מוקפים בנכדים רבים ובנינים שהיו שמחת החיים שלהם.

בליל שבת פרשת מקץ תשע"ד, התקיים "שלום זכר" לנין שלו (דולב בן מאור) בביתה של עליזה. אבא ישב ליד השולחן, שמח עם כולם, אך שלא כהרגלו היה שקט ולא התלונן על דבר.

באותו לילה חש כאבים ולא הצליח להירדם. למרות זאת, לא רצה להעיר את אימא ולהטריד את בני המשפחה. רק לפנות בוקר ביקש להתפנות לבית חולים, דבר שכלל לא מתאים לאבא. עליזה נסעה עמו ושהתה לידו. במשך השבת היו עליות ומורדות במצבו הבריאותי. במוצאי שבת הצטרפו גם הילדים האחרים. באותו לילה במוצאי שבת, הרדימו אותו לצורך הנשמה. לא תארנו לעצמנו שאלה יהיו הרגעים האחרונים שלנו עם אבא בחיים. המצב הלך והתדרדר. אבא לא התעורר יותר. במשך כחמישה חודשים לוינו אותו וציפינו כל הזמן שאולי יתרחש נס. לצערנו בליל יום שני נר - שביעי של חנוכה הלך אבא לבית עולמו.

אבא והמשפחה

קשר מיוחד היה לאבא עם אימא. בכל יום ויום דאג לה, שאל במה הוא יכול לעזור לה, יצא לקניות, ימים רבים היו משחקים בדומינו עם הרבה שמחה וצחוקים. אבא היה קשור לאימא בכל רמ"ח אבריו ודאג לה מאוד במיוחד כשחלתה ונוזקה לטיפול הדיאליזה. הוא עשה הכול בכדי שלא תסבול. באחד הימים כשאשפזו את אימא, הוא פרץ בבכי כילד.

באחד הימים פרצה שרפה בבית כשהוא שהה בבית הכנסת. אימא ניצלה בנס כאשר אחד השכנים הצליח להוציא אותה מהבית. אבא לא הפסיק לבכות לאחר האירוע הקשה הזה והרגיש ייסורי מצפון שלא היה שם. לאבא היה קשר עמוק ובריא אתנו הילדים. מאוד אהב אותנו ותמיד דאג יחד עם אימא לכל מחסורנו למרות שלא תמיד הפרוטה הייתה מצויה בכיסו.

עוד כשהיינו קטנים, עבד קשה בכדי שיהיה במה לקנות אוכל לילדים. ולמרות קשיי הפרנסה, דאג שנלמד ונשכיל כל אחד בדרכו. וכן דאג לפנק אותנו לקראת החגים בבגד חדש. כל הצלחה של אחד הילדים בלימודים גרמה לו לברק ולאושר בעיניו.

שמח מאוד כשבעיקר בחגים המשפחה הייתה מתאספת ומגיעה לביקורים. והוא כהרגלו, רץ לקנות הפתעות ומגדנות לנכדים. חיבה מיוחדת הייתה לו לשיחות הטלפון היומיות. חיכה בקוצר רוח לשיחות אלו. ברבות הימים ידע בכל שעה מי אמור להתקשר ומתי. העיקר לשמוע את קול הילדים והנכדים.

אבא אירגן מידי פעם שבתות לגיבוש המשפחה. היו לנו שבתות מרוממות ב"כינר" לחוף הכינרת ועוד שבת במלון בנתניה. האירוע המשפחתי האחרון היה ימים ספורים לפני מחלתו. היינו ב"פארק הירדן".

אבא לא היה במיטבו, כנראה שכבר אז חש ברע. "כמים הפנים לפנים" גם אנו ילדיו השתדלנו להרעיף עליו ועל אימא שתבדלח"א הרבה אהבה.

חמישה חודשים, כשהוא מורדם ומונשם, עמדנו ליד מיטתו מידי יום. שרנו לו את שירי האהובים. דיברנו אתו כאחד האדם למרות התסכול בחוסר התגובה, המשכנו לשוחח עמו. ציפינו וקיוונו שיתרחש הנס.

תהילים ט"ו

א מְזִמּוֹר, לְדוֹד: ה', מִי-יִגּוֹר בְּאֵהָלֶיךָ; מִי-יִשְׁכֵּן, בְּהַר קִדְשֶׁךָ.
ב הוֹלֵךְ תְּמִים, וּפְעַל צְדָקָה; וְדַבַּר אֱמֶת, בְּלִבָּבוֹ.
ג לֹא-רָגַל, עַל-לְשׁוֹנוֹ-לֹא-עָשָׂה לְרַעְהוּ רָעָה; וְחִרְפָּה, לֹא-נִשְׂאָ עַל-קִרְבוֹ.
ד נְבוֹזָה, בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֵת-יְרֵאֵי ה' יִכְבֵּד נִשְׁבַּע לְהִרְעֵ, וְלֹא יִמַר.
ה פִּסְפוֹ, לֹא-נָתַן בְּנִשְׁוֹךְ וְשָׁחַד עַל-נֶקִי, לֹא לָקַח:
עָשָׂה-אֵלֶּה לֹא יָמוּט לְעוֹלָם.

מזמור זה מתקשר מאוד לאבא ז"ל.

אבא שכל חייו נהג בתום וביושר, אבא שהיה איש אמת. אבא שחינך אותנו ל"סור מרע ועשה טוב" בכל המובנים.
אבא שמעולם לא עשה רע לאחרים. אבא שידע בחוכמתו להוכיח אחרים מתוך אהבה ואז התוכחה הפכה למחמאה. אבא שמאס באנשים נבזים וכיבד את יראי ה'.
ונחמתנו היא הידיעה שאבא ז"ל נמצא במקום שכולו טוב - באוהל ה'...

אבא נטע בנו חיים של תורה, חיים של מעשים טובים, חיים של חסד ורחמים.
אבא לימד אותנו את חשיבות הכנסת האורחים. אבא נטע בנו ערכים של אחדות, אמת ויושר. אבא הרעיף עלינו אהבה לצד גבולות. אבא נתן לנו "אבני דרך" לחיים טובים.
בכל יום ויום אנו חשים את הגעגוע לימים עברו.

יהי זכרו ברוך!

ת.נ.צ.ב.ה

הקדמה

התלמוד הירושלמי נחשב במחוזותינו ספר פחות או יותר חתום. ברוך השם יותר ויותר מצטטים אותו רבנים והוגי דעות בכתב ובעל פה. כאשר אתה משוחח עם אנשים אתה מרגיש שציבור גדול חושב שלתלמוד הירושלמי ישנה בשורה רוחנית חינוכית חשובה. אנשים מרגישים שישנו בתלמוד הירושלמי רבדים מרתקים ומחכים למישהו שיפתח להם צוהר לתלמוד זה.

לאנשים רבים ישנם כל מיני שאלות ביחס לירושלמי, ואין להם את מי לשאול. לכן שינסנו מתנים והחלטנו להיות מעין מורה נבוכים למי שאכן מרגיש שלתלמוד הירושלמי מיועד תפקיד תרבותי חשוב בכל מה שקשור לתהליך התחייה הלאומית. וכל זה דרך מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל, מכון שתפקידו לקדם את התלמוד הירושלמי בתודעה הציבורית

חוברת זו נתרמה על ידי משפחת חדר מצפת. משפחה מיוחדת וצנועה, אוהבת תורה ולומדיה, ומלאה באהבת ישראל ובאהבת ארץ ישראל, וזאת לעילוי נשמתו של אביהם היקר ז"ל ר' רפאל.

החוברת מחולקת לשלושה פרקים:

פרק א' - המכון הירושלמי - סקירה, מגמות ותובנות

פרק ב' - מכון הירושלמי - פעילות | פרק ג' - ניסי הירושלמי

אי אפשר שלא להזכיר בחוברת זו שתי דמויות מיוחדות זצ"ל שפעלו כל אחת בדרכה כדי לקדם את הירושלמי ותרמו תרומה משמעותית לכך.

הדמות הראשונה היא הרב חנן פורת. הרב חנן ידיורב לו בתורה, התיישבות, עסקי ציבור, קליטת עליה, חסד ועוד. מה שפחות ידוע הוא שהרב חנן תמך 4 שנים תמימות במכון הירושלמי - שנקרא ישיבת יריחו. בנוסף הרב חנן חי היטב את בשורת הירושלמי, ואף כתב כמה רעיונות חשובים מתוך הכיוון החינוכי המיוחד של הירושלמי. הוא אף שילב בספרו מעט מן האור מדור שלם שהוקדש לפני הירושלמי על פרשת השבוע, מדור שהיווה את הבסיס לספר 'אוצרות הירושלמי' - הארות ירושלמי על פרשת השבוע.

הדמות השנייה היא הרב שמואל עמוס סמואל. הרב עמוס היה תלמיד חכם משכמו ומעלה, חוקר דגול ומחנך. הרב עמוס כתב עבודת דוקטורט מרשימה על פירושו של הר"ש סירליאו על סדר זרעים, ובנוסף כתב הערות והארות חשובות בנושאים שונים בירושלמי. מה שחשוב לציין הוא שהרב עמוס הוציא קול קורא חשוב, בו הוא קורא להכניס את התלמוד הירושלמי בכל מערכות החינוך. בנוסף על כך היה הרב עמוס (והדברים נכונים גם ביחס לרב חנן) טיפוס ירושלמי במהותו, ואני מתכוון לשילוב הצד הרגשי עם הצד האנאליטי. לעומת הטיפוס הקלאסי תוצרת בבל שדרכו בא לידי ביטוי, הצד האנאליטי בלבד.

מדבריהם של רבותינו, מורי דרכנו ביחס לתלמודה של ארץ ישראל

מרן הראי"ה קוק זצ"ל

בכל דור היינו צריכים לחנך הרבה את תורת ארץ ישראל. ויותר מכל דור אנו צריכים לזה בדורנו - דור המלא סערות ותהפוכות, דור הנבילה והפריחה, בן הזמן של האורה והאפילה, של היאוש והבטחה, וכל המוני משפטים הסותרים זה את זה, הצבורים בקרבו ועושים אותו כמקרה וכהר געש שלא ידע שלו. לו אנו צריכים לתת סם חיים דווקא מתורת ארץ ישראל - אנו צריכים להראות לו את גדולת האמת ואת הבהירות הנמצאים באוצרנו האלהי, בהגותיה ורעיונותיה של תורת אמת, את היופי והנשגב במצוותיה המעשיות ובתיאור החיים כולם, שעל פיה ובקרבה, כמה היא תורת אמת ותורת חיים! - אשר לטעום וק"ו להטעים כל אלה במובן המלא אפשר רק על-ידי אור תורת ארץ-ישראל.

דורנו מוכשר, וצריך הוא להיות מושפע דווקא מרעיונות שיש בהם חיים רעננים וגודל. דברים מקומטים ומקוטנים חדלו לקחת את לבבו, הנטיה החברתית נתגברה בקרבו מאד. את הכל הננו מוכרחים להושיט לו במובן כללי, דרך המשפך של זרם החיים של כללות האומה, וכאן כבר אנחנו פוגשים בנקודת ההבדלה שבין תורת א"י לתורת חו"ל: כל מה שהוא קטן ופרטי, מכל הרעיונות הרחניים בכלל וביחוד אותם המשתרעים על המרחב הגדול אשר לתורה ולאמונה, כשהוא נסקר מצד תורת חו"ל נעשה גדול וכללי מיד כשהוא שואף את אוריא דא"י בקרבו.

תורת חו"ל אינה מכרת רק לדאוג בעד הנפש הפרטית, בעד השלמתה הרוחנית והחמרית, הזמנית והנצחית. לא כן היא תורת ארץ ישראל. היא דואגת בעד הכלל, בעד האומה, בעד נשמתה ורוחה, בעד גופה ונפשה, בעד ההווה של כולה, ובעד העתיד של כולה, ובעד הרושם החי של העבר של כולה כאחד. הפרטים כולם הם מתכנסים בקרבה ומתעלים בעילויה. זהו כלל החידוש הפנימי, העמוק והמרהיב, של תורת א"י, שהיא מכשרת את כל הדעות והרעיונות הפרטיים, שהם הולכים דלולים ופזורים באויר ארץ העמים, שיעשו כלם אגודה אחת ושילבשו מגמה כללית מיוחסת לחיי האומה כולה מצד השפעתה של ארץ-ישראל.

[מתוך הספר "מאמרי הראי"ה", חלק א' עמ' 78]

מרן הרצי"ה קוק זצ"ל

אמנם עכשיו הגיע זמנו של התלמוד הירושלמי.

והנה על פי רוב שיש מחלוקת בין הבבלי לירושלמי הלכה כבבלי אבל מספר פעמים פוסק הרמב"ם כירושלמי. וזה מפני היות הרמב"ם ענקי בכלל ישראליותו. הרמב"ם הוא משיחי גאולתי ולכן פוסק כתורת ארץ ישראל.
[מתוך שיחות הרצי"ה שיבת ציון (14)].

מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל

מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל שבנשיאות הרה"ג שאר ישוב כהן שליט"א עוסק בפירוש, חקר והפצה של התלמוד הירושלמי מתוך הנחה שהתלמוד הירושלמי הוא מקור עשיר באוצרות אמונה ורוח.

יתר על כן אנו סבורים שהתלמוד הירושלמי הוא המקור היותר חי ויותר עמוק של תורת ארץ ישראל, וממילא תכניו מתאימים מאוד לנפש דור התחייה הלאומית.

הרה"ג שאר ישוב כהן כבר אמר שצריכים לחזור בתשובה אל תורת ארץ ישראל. על דורנו מוטלת המשימה להחזיר את עטרת התלמוד הירושלמי ליושנה.

המכון הוא מכון תורני לאומי יחיד מסוגו. אנו מאמינים שהתלמוד הירושלמי עשוי להיות ספינת דגל של הציבור התורני לאומי.

- **פירוש** - המכון הוציא לאור 4 מסכתות מפורשות של התלמוד הירושלמי - תעניות, מועד קטן, ראש השנה, ושקלים. מדובר בפירוש עממי יסודי ועשיר ובמהדורה ייחודית ומאירת עיניים. באביב תשע"ה נוציא לאור אי"ה את מסכת ברכות של התלמוד הירושלמי.

- **חקר** - התלמוד הירושלמי לשיטתו. המכון הוציא לאור עד עתה 5 ספרים העוסקים במחשבת התלמוד הירושלמי כולם בהוצאת ספריית בית אל: זהב הארץ - מבוא לשיטתו הרוחנית הייחודית של הירושלמי, בשורת הירושלמי - מאמרי ירושלמי בנושאים מרכזיים ואקטואליים, אוצרות הירושלמי - הארות ירושלמי על פרשת שבוע, אורות הירושלמי (שני כרכים הדנים במחשבת הירושלמי דרך מסכתות תענית וראש השנה). שתי חוברות מאורות הירושלמי - הירושלמי לשיטתו, ויסודות אמונה מרכזיים שמקורם בירושלמי כפי שהם באים לידי ביטוי בהגות היהודית, חוברת צוהר - חשיבות הירושלמי: מדברי רבותינו, תמונת מצב, מאפיינים, יעדים ומטרות וכמו כן התייחסותו של מרן הרב קוק אל הירושלמי וערכת מרצים - נושאים אקטואליים ואטרקטיביים כפי שהם באים לידי ביטוי בירושלמי.

במכון ישנו חוקר בכיר שתפקידו לכתוב הארות ירושלמי על סדר הדף היומי, ובקרוב אמור לצאת אי"ה ספר ראשון על מסכתות תענית ומגילה.

ספרים נוספים אותם אנו מתכננים במשך העשור הקרוב הם: הגדת הירושלמי, חגי ישראל לאור הירושלמי, תורה נביאים וכתובים לאור הירושלמי, נושאים אקטואליים בירושלמי, העריכה בירושלמי, תפילת הירושלמי, השיטה החינוכית של הירושלמי ועוד.

- **הפצה** - המכון שוקד על הכנסת התלמוד הירושלמי לתודעה הציבורית. ארגנו מספר כנסים וערבי השקה בכל מרחבי ארצנו הקדושה. בירושלים, מערת המכפלה, נווה דניאל, מעלה אדומים, תל אביב, מודיעין, נתיבות, חיפה, כפר סבא ובית שמש. גולת הכותרת של המכון הוא ארגון שבתות ירושלמי במדרשות השומרון ובנימין. ברוך השם המכון ארגן שבתות עמוסות אנשים ותוכן במדרשות בשבי שומרון, בהר ברכה, באלון מורה ובעפרה. המכון מפעיל מספר שיעורים בקריית משה, חומת שמואל וקטמון. כמו כן יש לנו קבוצה באינטרנט בשם שוחרי הירושלמי המונה כ-950 חברים ומקבלת כל שבוע דף קשר קצר ואקטואלי ממקורות התלמוד הירושלמי. פרויקט נוסף בו אנו שותפים הוא הארה שבועית ירושלמית על סדר הדף היומי שמופיע באתר של פורטל הדף היומי. למכון יש אתר באינטרנט.
- רבני המכון שמחים להרצות על התלמוד הירושלמי, גישתו הייחודית, תמונת מצב וכיוונים יעודים בכל מקום בו יידרש מתוך מגמה לשכנע לפתוח חוג ירושלמי באותו מקום. צוות המכון ישמח לענות וכמו כן להפנות כל שואל בקשר לנושאים ששייכים לתלמוד הירושלמי וכמו כן ללוות כל חוג במקום שיידרש. מגמת המכון היא להגיע לכל מקום בארץ, וכמובן שלהגיע לכל הישיבות המכינות והמדרשות
- **יצירתיות** - רבים שואלים את הציבור התורני לאומי היכן היצירתיות שלכם. הירושלמי, נוסף על כך שהוא מעודד יצירתיות בכל התחומים, הוא עצמו בסיס לכר נרחב של יצירה. כל מי שישאל את עצמו בכל נושא מה החידוש של התלמוד הירושלמי יזכה לגלות אוצרות אמונה ורוח אין סופיים.

להזמנת ספרים, שיעורים, רישום לשבת ירושלמי וקבלת מידע על המכון נשמח על יצירת קשר:

פלאפון: 052-6522518 • אימייל: blasyerushalmi@gmail.com

פרק א

המכון הירושלמי -
סקירה, מגמות ותובנות

כיצד הגעתם אל התלמוד הירושלמי?

הגעתי אל התלמוד הירושלמי בעקבות קריאת אגרת ק"ג של הרב קוק, כנראה במצב רוח מרומם.

מקור הגישה אותה אנו מציגים היא דבריו של מרן הראי"ה קוק. כמוכן שהראי"ה קוק קורא בעצמו בתקופה של תחייה לאומית לעסוק בכיוונים הרוחניים של התלמוד הירושלמי.

באגרת ק"ג מרן הראי"ה קוק מלמד אותנו שהפסיקה בירושלמי מושפעת מרוח הקודש בעוד שבבלי פוסקים לפי ניתוח אנליטי.

בעקבות קריאה זו שמדגישה מאוד את החשיבות שרוכש התלמוד הירושלמי לעיסוק באגדה חשבתית לעצמי הרי אנחנו בחוגי מרכז הרב מדברים כל הזמן על תורת ארץ ישראל. האם אין זהות בין התלמוד הירושלמי ותורת ארץ ישראל. התעסקתי בהשוואות בין התלמודים, ובניתוח מאמרים מן הירושלמי, והגעתי למסקנה מתבקשת שהתלמוד הירושלמי הוא המקור הרוחני חינוכי של תורת ארץ ישראל.

מדוע אמרת מסקנה מתבקשת?

המסקנה מתבקשת כיוון שאנו מרגישים במיוחד כאשר מסתכלים על הציבור החרדי שהם מייצגים תורה שאינה זורמת. ההסבר לכך היא הגישה הרוחנית חינוכית של בבל שהיא תורה של שימור. התלמוד הירושלמי מציג תורה של פריצה. זוהי תזה מתבקשת שבמציאות של גלות אתה בעיקר דואג לשימור, ובמציאות של תחייה לאומית אתה דואג יותר ליציאה החוצה במגמה של תיקון עולם.

מה הפועל היוצא ממסקנה זו?

הגיע הזמן לפתוח בפני הציבור צוהר לעולם רוחני חינוכי מרתק שעתידי לתרום תרומה משמעותית לחיי התחייה הלאומית בכל מה שקשור בתורה, חינוך ותרבות. הציבור בכללותו או שאינו פותח את הירושלמי, או שמסתכל על הירושלמי כמקור נוסף של חז"ל. מעטים בכלל מעלים על דעתם שישנו נושא או מקצוע שנקרא מחשבת הירושלמי. וכל שכן שישנם בודדים שמעלים בדעתם שהירושלמי יכול לשנות לטובה את כל עולמם הרוחני. אם כך אנחנו רוצים לחדש שהתלמוד הירושלמי עתידי לפתוח עולם חדש בפני עם ישראל ובפני כל אחד ואחד מפרטיו.

האם התזה שהיא הבסיס למסקנה המתבקשת באה לידי ביטוי במאמרים של גדולי הרבנים וטווי הדרך?
בהחלט כן. אצטט כאן שני מאמרים קצרים מתוך דבריהם של סוללי דרך: מרן הראי"ה קוק זצ"ל, והרב הנזיר זצ"ל.

הרב אברהם יצחק, הכהן, קוק

"כזאת היא היהדות שבחוץ לארץ ... שם בגיא צלמות א"א ללכת במרחב, א"א לשאוף לחיים מלאים, כי החיים החברותיים והלאומיים, מרעלים ברעל אויר ארץ העמים ... על כן הוא מוכרח להיות צולע על ירכו, לרכס את כל משאלותיו רק במילוי צרכיו הפרטיים המוכרחים לחיי העיכול וההזנה לבדם, ומזה בא, שהאויר הזה עצמו הוא מזהם את הלב והמח הישראלי, מחלישו ומטמטמו. על כן רק דרך הכבישה הכללית היא הדרך היותר אפשרית ומובילה אל החפץ, שמה. אבל לא זאת היא תורת החיים הנצרכת לדור של עקבא דמשיחא, שהיא מוכרחת להמשך מארץ החיים ממקום בית חיינו. כנסת ישראל התנערה לתחייה, ביחוש לרצון של הדור הצעיר. הכוחות נתעוררו בהתעוררות נפלאה. אין בשום אופן אפשרות להכניעם בדרך כבישה, כי אם לרוממם ולשגבם".¹

הרב דוד כהן, הנזיר

"יש הבדל בין החיים הטבעיים, הבריאים, של העם בארץ, ובין חיינו בגלות, שם נגזר עליו פחד יומם ולילה, פחד מכל עלה נידף, הפחד גורם לאדם לחשוך בכל דבר, אפילו בעצמו, הוא מגדיר את עצמו על פי זולתו, ומדגיש ביחסו לא-לוהיו את היראה וההתבטלות. אלה שמרו על היהדות שנים רבות, אבל הן גם הסיבה להתגברות הכפירה היום. אנו מתקרבים אל 'העתיד לבוא' האדם משתחרר ולומד לבטא את עצמו, יותר ויותר קשה לו לקבל מרות של זולתו. עכשיו 'עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו', עם ישראל חוזר אל הארץ והוא יכול להאמין בעצמו, בטבעו הישר. בעת הזאת אסור להסתפק בבינוניות, אסור לפחד. צריך לחשוב מחשבות גדולות, רחבות ומקיפות עולם, לשאת עיניים אל האור ולהתעלות עד אין קץ!"²

לאור דברים אלו נבין יותר את דברי מרן הראי"ה קוק ביחס לתורת ארץ ישראל שהיא הכיוון הרוחני והחינוכי המתאים לדור של תחייה לאומית:³

"בכל דור היינו צריכים לחנך את תורת ארץ ישראל. ויותר מכל

1 הרב הכהן קוק, יצחק אברהם, עקבי הצאן, ירושלים תשמ"ה, עמ' קיד. וראה עוד שם עמ' קט"ו.

2 הרב אריאל, יגאל, לשם שמים, ירושלים תשס"ח, עמ' 251-252. וראה עוד שם עמ' 250.

3 "מאמרי הראי"ה", חלק א, עמ' 78.

דור אנו צריכים לזה בדורנו - דור המלא סערות ותהפוכות, דור הנבילה והפריחה, בן הזמן של האורה והאפילה, של היאוש והבטחה, וכל המוני משפטים הסותרים זה את זה, הצבורים בקרבו ועושים אותו כמרקחה וכהר געש שלא ידע שלו. לו אנו צריכים לתת סם חיים דווקא מתורת ארץ ישראל - אנו צריכים להראות לו את גדולת האמת ואת הבהירות הנמצאים באוצרנו האלהי, בהגותיה ורעיונותיה של תורת אמת, את היופי והנשגב במצוותיה המעשיות ובתיאור החיים כולם, שעל פיה ובקרבה, כמה היא תורת אמת ותורת חיים! - אשר לטעום וק"ו להטעים כל אלה במובן המלא אפשר רק על-ידי אור תורת ארץ-ישראל.

דורנו מוכשר, וצריך הוא להיות מושפע דווקא מרעיונות שיש בהם חיים רעננים וגודל. דברים מקומטים ומקוטנים חדלו לקחת את לבבו, הנטיה החברתית נתגברה בקרבו מאד. את הכל הננו מוכרחים להושיט לו במובן כללי, דרך המשפך של זרם החיים של כללות האומה, וכאן כבר אנחנו פוגשים בנקודת ההבדלה שבין תורת א"י לתורת חו"ל: כל מה שהוא קטן ופרטי, מכל הרעיונות הרוחניים בכלל וביחוד אותם המשתרעים על המרחב הגדול אשר לתורה ולאמונה, כשהוא נסקר מצד תורת חו"ל נעשה גדול וכללי מיד כשהוא שואף את אורא דא"י בקרבו.

תורת חו"ל אינה מכרת רק לדאוג בעד הנפש הפרטית, בעד השלמתה הרוחנית והחמרית, הזמנית והנצחית. לא כן היא תורת ארץ ישראל. היא דואגת בעד הכלל, בעד האומה, בעד נשמתה ורוחה, בעד גופה ונפשה, בעד ההווה של כולה, ובעד העתיד של כולה, ובעד הרושם החי של העבר של כולה כאחד. הפרטים כולם הם מתכנסים בקרבה ומתעלים בעילויה. זהו כלל החידוש הפנימי, העמוק והמרהיב, של תורת א"י, שהיא מכשרת את כל הדעות והרעיונות הפרטיים, שהם הולכים דלולים ופזורים באויר ארץ העמים, שיעשו כלם אגודה אחת ושילבשו מגמה כללית מיוחסת לחיי האומה כולה מצד השפעתה של ארץ-ישראל".

התלמוד הבבלי משקף גישה חרדית, שאמנם הצילה את עם ישראל במציאות של גלות, אבל במציאות של שיבת ציון גישה זו מהווה מכשול לציבור המתהווה במדינת ישראל. לעומתו התלמוד הירושלמי מחיה את הצדדים הציבוריים, החברתיים, הלאומיים והאוניברסאליים, משלב בין חומר ורוח, ממנף את עולם האגדה, מעצים את עבודת הרגש, מציב אתגרים חשובים (ולא מתעלם מן החולשות), מדגיש את נושא החירות והאחריות ופותר בעיות אקטואליות המתעוררות בזמן של שילוב תורה ומדינה.

האם אתם יכולים להסביר יותר מה חסר בעולם ללא הירושלמי?

בתודעתו של חלק גדול מהציבור בארץ במדינת ישראל (החילוני החרדי ואף הציוני דתי) אין ביהדות שילוב ראוי של תורה וחיים. היהדות נתפשת כדת המנותקת מהחיים הזורמים. היהדות הארץ ישראלית כמו שאנו חושפים מתוך התלמוד הירושלמי (הארץ ישראלי) היא 'תורה גדולה' המשלבת בתוכה אלוקים חברה ולאום, ושואפת ללא פחות מאשר תיקון עולם.

מהו התפקיד הנדרש מן הציבור במציאות של תחייה לאומית, לעומת התפקיד שנדרש מן הציבור בתקופה של גלות?

בתקופה של גלות נדרש מהציבור להיות פאסיבי לשמוע את תוכחות המוסר של הרבנים, ולהפנים את הדברים. בתקופה של תחייה לאומית (והדברים מעוגנים בירושלמי) תפקיד הציבור הוא להיות שותף וליזום מפעלים בכל תחומי החיים, וכמובן גם בתחום הרוחני - חינוכי. לעניינינו, על הציבור להיות שותף בתחזוקו של מפעל הירושלמי שהוא בסיס הזהות של עם ישראל בתקופה של תחייה לאומית.

האם ישנם רבנים מן הציונות הדתית שמעודדים את העיסוק בתלמוד הירושלמי?

נשיא המכון שלנו הוא הרה"ג שאר ישוב כהן שהקב"ה ישלח לו רפואה שלמה. הרב שאר ישוב הוציא בזמנו קול קורא בו הוא כותב בין היתר שלימוד הירושלמי הוא אחד מסימני הגאולה והוא עתיד להשיב רוח חדשה בלימודי הגמרא והאמונה. על מכתב זה חתמו גדולי רבני הציונות הדתית - הרה"ג מרדכי אליהו וצ"ל, ויבדל"א הרה"ג: דב ליאור, יעקב אריאל, ושלמה אבינר.

מהי תעודת הזהות של מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל?

מכון הירושלמי תלמודה של ארץ ישראל בנשיאות הרב שאר ישוב כהן שליט"א. הרב שאר ישוב כהן טוען שלימוד הירושלמי הוא אחד מסימני הגאולה. המכון טוען שהתלמוד הירושלמי הוא המקור המרכזי של תורת ארץ ישראל - תורת התחייה הלאומית, תורת הרב קוק. השיטה הרוחנית חינוכית המתאימה לעם חי בארצו היא השיטה הרוחנית חינוכית של

הירושלמי. לעיתים המקור של יסוד מסוים של מחשבת הציונות הדתית הוא בלבדי לירושלמי, ולעיתים אמנם נוכל למצוא את היסוד שאותו משדרת הציונות הדתית גם בבבלי, אולם אז סמוך ובטוח שהירושלמי מעמיק, מרחיב, מחדד ומחיה את אותו יסוד.

האם לא הגיע הזמן להתחיל לפסוק כתלמוד הירושלמי?

פסיקת הלכה היא דבר מאוד עקרוני ביהדות ולא ייתכן שכל אחד יעשה דין לעצמו, גם אם הוא מבין שכך נכון יותר לעשות. השאלה המרכזית היא האם הפסיקה ההלכתית היא אמת א-לוקית או מוסכמה הכרחית, כדי שהתורה לא תראה כמו אלפי תורות. אנו חושבים שלמרות שההדרכה ההלכתית הראויה לדור של תחייה לאומית צריכה להיות בעיקר לפי מסקנות התלמוד הירושלמי יש לחכות להקמת סנהדרין, שאכן תכניס את מקורות הירושלמי לשפת ההלכה. לא ייתכן שתורת ישראל תתפצל עוד ועוד. בינתיים תפקידנו להכניס יותר ויותר את מקורות הירושלמי לעולם התודעה, כך שבשעה שנוכח להקמת סנהדרין, יותר ויותר יתחשבו במסקנות התלמוד הירושלמי. התלמוד הירושלמי בעיקר מגבש תורה ציבורית שחייבת בסופו של דבר לבוא לידי ביטוי. יש להוסיף ולומר שהמציאות הגלות הביאה בהכרח להשלכה הכרחית, שלא בהכרח נכונה באופן מהותי והיא הדומיננטיות של ההלכה. ההלכה היא נושא מרכזי ביהדות, אולם יש לזכור, והתלמוד הירושלמי מדגיש מאוד את הקביעה הזאת, שהיהדות כוללת מישורים נוספים - הגות, אגדה פילוסופיה ועוד, מישורים שחייבים לבוא לידי ביטוי בעולם היהדות.

מדוע התקבלה פסיקת הבבלי בעולם היהדות?

הסיבה היא פשוטה לאחר חתימת התלמוד הירושלמי היישוב בארץ התדלדל מאוד ולא היו ישיבות, לכן ישיבות בבל היו את המרכז התורני המרכזי שהשפיע על כל העולם היהודי. יש להוסיף לכך את התפשטות האסלאם שעזר להעביר את ההדרכות מבית המדרש של בבל לכול רחבי הגולה.

האם בזמן התלמודים היה מאבק על ההגמוניה?

בהחלט. אמנם בדור הראשון והשני גם בבבל העריכו והוקירו את רבי יוחנן, הרי שהיחס לתלמודה של ארץ ישראל היה יחס מכבד (אם כי ישנה סוגיה שלמה המציגה את רב כהנא עולה לארץ ישראל שמראה את עליונות החכמה הבבלית), אולם מכאן ואילך ישנו מאבק מתמיד בין שני התלמודים על ההגמוניה. התלמוד הבבלי אמנם מציין את ארץ ישראל כמטרה המרכזית של היהדות, אולם בינתיים טענת התלמוד הבבלי היא שאנו נמצאים במצב של שכינה בגלות. התלמוד הירושלמי נלחם מלחמה מאסיבית כנגד עמדה זו.

מה אתם משיבים למי שטוען שאין להתייחס לירושלמי, כיוון שאין הלכה כמותו?

צריך להבין דבר בסיסי. נושא ההלכה למעשה הוא נושא חשוב מאוד שכל סטייה ממנו רק גורמת נזקים בלתי הפיכים, אולם הדבר המרכזי ביהדות הוא לא ההלכה למעשה, אלא התודעה. העובדה היא שישנם שני צבורים הנאמנים באופן טוטאלי להלכה, ובכל זאת מדובר בקבוצות שונות לחלוטין.

האם אתם יכולים להדגים את העניין?

בהחלט. אמר לי פעם רב מרכזי שחסרה לנו תורה ציבורית. ברור הדבר שהוא צודק. פתרון הדברים הוא לאמץ את הכיוון הציבורי שסולל לנו התלמוד הירושלמי. ניתן דוגמה אחת. לפי התלמוד הירושלמי (ברכות ג, א) משלחת ציבורית הכוללת כוהנים, ומגיעה בדרכה לבית קברות, מותר לכוהנים ללכת על הקברים למרות שמדובר באיסור של תורה, כדי שלא לעכב את הרבים. ובלשון הירושלמי: גדול כבוד הרבים שדוחה לא תעשה מן התורה בשעה אחת. לדעת התלמוד הבבלי במצב דומה מותר לכוהנים לעבור רק בבית הפרס - שהוא טומאה דרבנן, אולם בשום פנים ואופן לא על איסור דאורייתא. מבחינת הלכה למעשה ברור הדבר שאם ייווצר מצב כזה אנו פוסקים כמו התלמוד הבבלי ויהיה אסור לכוהנים ללכת על הקברים. אולם מי שמתוודע למקור של הירושלמי מבחינה תודעתית מפנים מהי חשיבותו של הציבור, ומסתבר שהדברים יבואו לידי ביטוי מעשי באורח חיו - התנדבות גדולה למען הציבור וכד'.

מהו היחס בירושלמי בין הלכה ואגדה?

התלמוד הירושלמי משלב הלכה ואגדה ביחד ויוצר בכך תורה זורמת. דוגמה קטנה להמחשת העניין. התלמוד הירושלמי (כתובות יא, ג) קובע שאדם חס

על כבוד גרושתו כשם שחס על כבוד אלמנתו. ואז מביא הירושלמי סיפור על רבי יוסי הגלילי שגירש את אשתו, ולאחר מכן דאג לפרנסתה, שכן גם גרושה נחשבת חלק בשרו - 'מבשרך אל תתעלם'. בתלמוד הירושלמי אנו מוצאים הרבה יותר את טעמי האגדה של הדברים. למשל בנושא פסול לולב היבש (סוכה פרק ג משנה א) בעוד התלמוד הבבלי מסביר שאין זה הדר, התלמוד הירושלמי יורד לשורש הדברים. הירושלמי (סוכה ג, א) טוען שלולב מסמל את עבודת השם. וכשם שלולב היבש פסול, כך אנשים שהם ללא שמחה - בחינת מתים, עבודת השם שלהם אינה ראויה - 'לא המתים יהללו י-ה'.

מהי למעשה המגמה המרכזית של המכון ביחס לירושלמי?

ראשית המגמה היא לפתוח בפני הציבור את אוצרות האמונה והרוח המרתקים של התלמוד הירושלמי. המגמה המרכזית היא להחזיר את כבוד התלמוד הירושלמי למקומו. לפתוח צוהר לעולם המרתק של הירושלמי לבשורתו ולעוצמתו החינוכית. המגמה היא להמחיש שישנו מקצוע הנקרא מחשבת הירושלמי.

האם הייתם מציעים להתחיל ללמוד ירושלמי בישיבות?

תלוי באילו ישיבות. בישיבות הגבוהות בהחלט לא שייך לשלב ירושלמי בסדרי הלימוד, שכן נושא הלימוד בישיבות הוא עבודה שחורה - עמל התורה, לצורך זה בוודאי שיש לרתום את התלמוד הבבלי שהוא הבסיס היותר ברור לעבודה אנליטית של ביקורת - שאלות, תשובות השוואות של סוגיות וכד'. גם אם נרצה לקחת את התלמוד הירושלמי כבסיס לעיון לא יהיו בידינו מספיק חומרים. כמובן שאין בכך לשלול את לימוד הבקיאות בירושלמי, שכן התלמוד הירושלמי לא פחות חשוב מכול תחום אחר של התורה. בישיבות הסדר בהם אין מגמה מוצהרת לגדל תלמידי חכמים, בהם צריך להכניס יותר שיעורים של זהות יהודית, ממילא צריך להכניס יותר את הירושלמי בעיקר לפי נושאים. במכניזות חייבים להכניס יותר ויותר את התלמוד הירושלמי.

האם שייך ללמד נשים ירושלמי?

הבעיה המרכזית היא כאשר אנו מזכירים ירושלמי מיד עולה בתודעה נושא הפלפול, ומיד נזכרים שתלמוד לא שייך לנשים. גם אני הדל חושב שניתוח

אנאליטי שבא לידי ביטוי בתלמוד הבבלי אינו שייך לעולם הרוחני של נשים. אולם כאשר אנחנו מדברים על התלמוד הירושלמי כמקור אמוני, הרי מדובר בלמידה של מחשבת ישראל. אין לך דבר מתאים לעולם הרוחני של הנשים יותר מאשר לימוד התלמוד הירושלמי לפי נושאים.

כיצד היית מציע ליישם בפועל את התובנה הזאת שהירושלמי הוא בסיס הזהות בתקופה של תחייה לאומית בעולם הישיבות הגבוהות?

בכל מה שקשור לעולם הישיבות הייתי מציע להקדיש שעתיים שלוש בשבוע, ללמד ירושלמי לפי נושאים. אפשרות נוספת היא לקחת את הספרים שהוציא מכון הירושלמי בעיקר את 'אורות הירושלמי' על תענית וראש השנה, אולם גם את הספרים הנוספים, וכמו כן את ערכת המרצים ולהשתמש בהם כבסיס לפיתוח, השוואה והרחבה.

כאשר אתם אומרים תלמוד ירושלמי לפי נושאים כיצד הדברים באים לידי ביטוי?

בכל שיעור כזה ניתן דף מקורות. אנו בוחרים נושא ומשבצים מאמרים שונים השייכים לאותו נושא.

מהי באמת רמת המודעות כלפי התלמוד הירושלמי ובשורתו, האם ישנה התקדמות או שמא עדיין התלמוד הירושלמי בחינת ספר חתום?

ברוך השם ישנה התעוררות והתקדמות רבה בכל מה שקשור למודעות אל התלמוד הירושלמי כמקור מרכזי של התרבות היהודית, והזכרנו קודם את אמירתו של הרב שאר ישוב כהן שלימוד הירושלמי הוא אחד מהסימנים המובהקים של תהליך התחייה הלאומית. ישנם מספר מכונים שמוציאים מסכתות לאור עם פירוש ראוי, ביניהם כמובן המכון שלנו, ברוך השם הצוות של ארטסקרול - 'מהדורת שוטנשטיין התחילו לפרש מסכתות של הירושלמי בקצב מדהים. ישנו מכון חשוב בערד של חסידות גור אשר הוציא לאור מספר מסכתות בעיקר בסדר מועד. בחסידות גור וכן במערת המכפלה לומדים דף יומי ירושלמי. גם בעולם הליטאי ישנו עיסוק מסוים בתלמוד הירושלמי - פירוש של הרה"ג הרב חיים קנייבסקי שליט"א. גם בישיבות הגבוהות וישיבות ההסדר מתחילים לפתוח יותר את התלמוד הירושלמי.

בעיקר בבקיאות, אבל גם בהשוואת סוגיות. אחד המקדמים החשובים ביותר של שילוב הירושלמי הוא הרה"ג הרב יהושע ויצמן שליט"א ראש ישיבת מעלות, שאף מרבה לצטט בשיעורי אמונה מקורות מן התלמוד הירושלמי.

גם באוניברסיטאות מתחילים לפתוח יותר את התלמוד הירושלמי בנוסף על המסכתות נכתבו ספרים אחדים על הירושלמי, בעיקר כאלו העוסקים במחשבת הירושלמי. ומה שיותר חשוב אתה מוצא יותר ויותר ציטוטים מן הירושלמי מפי רבנים והוגי דעות בכתב ובעל פה.

אם ישנם לא מעטים שעוסקים בירושלמי מה אם כן החידוש שלכם?

החידוש שלנו שאנו לא בדיוק מכון ירושלמי, אלא מכון הסברה של מחשבת היהדות, אולם כדי שלא נובן שלא כראוי אנו משוכנעים שהמקור המרכזי החי והעמוק של תורת ארץ ישראל, תורת התחייה הלאומית הוא התלמוד הירושלמי. התלמוד הירושלמי הוא המקור היותר חשוב של מערכת ההסברה התורנית לאומית. מגמת המכון היא להעביר את תורת האמונה הגדולה של עם ישראל דרך המקורות המעניינים והמרוממים של התלמוד הירושלמי. בנוסף הדברים באים לידי ביטוי גם בפירוש. אנשים ומכונים שהאוריינטציה שלהם חרדית לא יפרשו את הירושלמי כמו שצריך.

דוגמה. הירושלמי (שביעית ט, א) כאשר הוא מספר על התקנה שיעקב ובניו תקנו בשכם, ובעקבותיה החליט רשב"י לצאת מהמערה ולעשות תיקון בטבריה, אומר - שהיו עושין איטלוסן (כנראה מדובר ברשת חנויות) ומוכרין בשוק. מפרשי ארטסקרול, שכמובן בלא קשר אנו מברכים על מפעלם הנפלא של פירוש הירושלמי, מפרשים שהיו עושין איטלוסן - יעקב ובניו, ומוכרין - הסוחרים. אליבא דארטסקרול לא ייתכן שיעקב ובניו מכרו בשוק, שהרי ברור שהם כל היום ישבו ולמדו תורה.

האם ישנם מאמרים בירושלמי שלא ניתן להכניס אותם לציבור חרדי?

בהחלט כן. ישנו מחבר חסידי שכתב ספר על אגדות הירושלמי. בספר זה מושמט הסיפור על פנטקקה (ירושלמי תענית א, ד). הסיפור על פנטקקה הוא סיפור מדהים, אבל לגמרי לא מתאים לאוריינטציה החרדית, שכן הוא מעלה על נס יהודי שהיה סרסור לזנות, שפעם אחת הציל אישה אחת מלהתדרדר לזנות, על ידי שמכר את מיטתו.

האם מקור הטענה נובע רק מלימוד הטקסטים?

הטענה נובעת מהבנה יסודית שבגלות אתה מוכרח להשתמש בשיטה חינוכית מסתגרת בעוד שבארץ ישראל חייבים להשתמש בשיטה חינוכית. התזה הזאת מאוד מסתברת כך שאתה מקבל אותה כנתון. שלב ב הוא עיגון הדברים בתוך הטקסט. הרבה פעמים אתה עומד על יסוד הדברים דרך ההשוואה בין התלמודים. לעיתים אתה מגיע למסקנות הללו גם דרך ניתוח טקסטים בירושלמי.

האם יסודות האמונה המרכזיים של הציונות הדתית אכן באים לידי ביטוי דווקא בתלמוד הירושלמי?

אין ספק שאכן כן. בזמן האחרון הוציא מכון הירושלמי חוברת המציגה 23 יסודות מרכזיים של הציונות הדתית (אי"ה יצאו חוברות נוספות) שמקורותיהם המרכזיים נמצאים בתלמוד הירושלמי. עיתים המקור הוא בלבדי לירושלמי, ועיתים ניתן למצוא את המקור גם בתלמוד הבבלי, אולם התלמוד הירושלמי נותן לו מימד של עומק רוחב וחיות.

תורת התחייה הלאומית בעקבות הגותו של מרן הראי"ה זצ"ל קיבלה דחיפה בדורות האחרונים, מה אם כן תפקידו של הירושלמי?

אכן מרן הראי"ה קוק זצ"ל הוא מורה הדרך הגדול של הדרך החינוכית של דור הגאולה - דור התחייה הלאומית, אולם הבעיה המרכזית היא שמבחינת התודעה של רבים וטובים הרב קוק הוא זה שהמציא את התורה, ודבר זה ברור שהוא אינו אפשרי. ברגע שאנו מפנימים שהתלמוד הירושלמי על ראשוניותו ועוצמתו הרוחנית הוא למעשה המקור של הרב קוק, הרי כל הדרכתו של הרב קוק זוהרת באור יקרות. מקורות התלמוד הירושלמי מחברים אותנו יותר להגותו המופלאה של הרב קוק.

המכון עוסק גם בפירוש המסכתות?

בהחלט כן. כדי להתמודד עם הסטיגמות שסובבות את לימוד התלמוד הירושלמי החלטנו שחשוב מאוד לעסוק גם בפירוש ולהראות שלימוד הירושלמי אינו משימה שהיא מחוץ להשגתנו. ברוך השם זכינו למפרש משכמו ומעלה שהוא גם תלמיד חכם מהדרגה הראשונה וגם חוקר דגול, וממילא לפירוש שהוא מצד אחד יסודי ומצד שני עממי (יש לציין שהוצאנו

את המסכתות בפורמט מהודר). כאמור הפירוש הוא דבר חשוב, אולם העיקר הוא הנושא של מחשבת הירושלמי. מה הירושלמי תורם לעולם האמונה היהודי, וכיצד הוא למעשה פותר את הבעיות המרכזיות בהם נתקל דורנו, דור התחייה הלאומית.

אם בפירוש עסקינן מה הדבר המיוחד בפירוש שלכם?

הדבר המיוחד הוא שבניגוד לכל המפרשים הקלאסיים כמו הפני משה ו'קרובן העדה' שכל מגמתם היא להשוות בין התלמודים, אנו יוצאים מתוך נקודת הנחה שהאוריינטציה של התלמודים שונה.

היכן ניתן למצוא בעיקר את העושר הרוחני האמוני של התלמוד הירושלמי?

בעיקר במסכתות של סדר מועד, במסכת ברכות, וגם ניתן למצוא ריכוז גדול של אגדות במסכתות, פאה, שביעית, תרומות, מעשר שני ביכורים, סוטה, קידושין, בבא מציעא, סנהדרין ועוד. כמובן שכמעט בכל מסכת ניתן למצוא דוגמאות לכיוון הרוחני אותו אנו מציגים. אני רק יכול לומר שזכיתי לכתוב עבודה על מסכת יבמות וזכיתי לגלות כיצד התלמוד הירושלמי מעצים את מצוות הייבום בכך שהוא פותר את כל הבעיות שנוצרות, לכאורה, במצווה זאת כמו למשל נישואים לא ראויים בין זקן לילדה וכד'.

האם אנשים מקבלים את הדבר בקלות?

בהחלט שלא. אחרי 2000 שנות גלות או יותר נכון למעלה מ-1500 שנה שהתלמוד הבבלי נמצא במרכז ולומדים רק אותו קשה לשכנע שבכל מה שקשור להדרכות חינוכיות בדורנו דור התחייה הלאומית הרי התלמוד הירושלמי חייב לעמוד במרכז. אולם לא צריך להתיאש. לאט לאט התלמוד הירושלמי נכנס לתוך התודעה הציבורית. והירושלמי עצמו קובע (ברכות א, א) שכך גאולתם של ישראל קימאה קימאה.

איך ניתן להסביר שלא עסקו בעבר כמעט בכלל בתלמוד הירושלמי?

ישנם שתי סיבות מרכזיות לעניין. הסיבה הראשונה היא שלאחר חתימת התלמוד הירושלמי התבטלו מרכזי התורה שבארץ ישראל, וכמעט בלתי

אפשרי להמשיך להשפיע כאשר אין לך מרכזי תורה, מה גם שבקושי היו ספרים.

הסיבה השנייה היא עליית האסלאם. בעקבות עליית האסלאם מרכז התורה הבבלי המפואר יכול היה ליצור קשרים עם כל המרכזים היהודיים בעולם, ובעיקר לענות על שאלות, כך שהוא הפך למרכז התורה המקובל על כל הגלויות.

האם כל החומרים שבידכם הם גילויים של חברי המכון?

בהחלט לא. חלק ניכר מן הגילויים הוא ליקוט. קודם כל ליקוט של דברי רבנים והוגים מרכזיים ביהדות, ושנית ליקוט של תלמידים. דומה שהגילויים הם רק בראשיתם. ברגע ששואלים את השאלה מה החידוש וההדגשה של התלמוד הירושלמי, בוודאי שנגיע אי"ה לגילויים נוספים. בזמנו ארגן המכון תחרות חיבורים לתלמידי ישיבות, וזכינו לקבל עבודות מדהימות.

האם אתם אינכם מעודדים לימוד ירושלמי באופן כללי?

ודאי שאנו מעודדים. אין כל ספק שכל מקור ידע מעשיר ומוסיף ובטח בטח שחייבים ליצור פתח למאמרי החוכמה והרוח של הירושלמי. הטענה שלנו היא שהבשורה של הירושלמי אינה עצם לימודו, שהרי עיננו הרואות שישנם כאלו הלומדים את הירושלמי בלי להבין את הבשורה שבו. ישנם כאלו הלומדים את הירושלמי כאילו הוא מקור זהה לבבלי. גם מי שברור לו שישנו כיוון רוחני וחינוכי לירושלמי לא תמיד חש את הדברים. אנו מכוונים בעיקר להשוואות בין שני התלמודים דרכם אנו מוצאים את המיוחד של כל תלמוד.

האם אתם עוסקים רק בהשוואות?

בהחלט לא. אמנם ההשוואה היא חלק בלתי מבוטל של העבודה, אולם עבודה לא פחות חשובה היא לימוד לעומק של מאמרים, ניתוחם ושיבוץם לפי נושאים.

האם אתם הראשונים שעליתם על הצופן של הירושלמי?

בשום פנים ואופן לא. הרעיון שישנה גישה רוחנית חינוכית שונה בין התלמודים מופיע כבר בתלמוד הבבלי (סנהדרין כד, א) שם נאמר שתלמידי חכמים שבארץ ישראל נקראים נועם ואילו תלמידי חכמים שבבבל הם בחינת חובלים. בפועל רבים וטובים כבר ציינו את גישתו המיוחדת של הירושלמי החל במרן הראי"ה קוק זצ"ל ובנו מרן הרצי"ה קוק זצ"ל דרך האדמו"ר מלובביץ' זצוק"ל, הרה"ג שלמה גורן זצ"ל וכלה ברב עוזי קלכהיים זצ"ל, הרב חנן פורת זצ"ל הרב אליעזר ולדמן שליט"א, הרב דוד חי הכהן שליט"א ורבנים והוגים נוספים.

בפשטות הציבור לא מעכל שמדובר בשיטה שונה האם תוכל לתת מספר דוגמאות ללא הסברים להבדלים בין התלמודים?

מספר הבדלים. לפי התלמוד הירושלמי, בניגוד לתלמוד הבבלי, מברכים על הכשר מצווה. לפי התלמוד הירושלמי בניגוד לתלמוד הבבלי מברכים אחרי עשיית מצווה. לפי התלמוד הירושלמי, בניגוד לתלמוד הבבלי, מברכים על מצוות סוכה פעם אחת לפני הכניסה הראשונה לסוכה.

האם אין במה שאתה אומר שהתלמוד הבבלי הוא תורת שימור זלזול בוטה בתלמוד הבבלי?

לא רק שאין כאן כל זלזול, אלא שישנה כאן העצמה של התלמוד הבבלי. בזכות דרכו החינוכית של התלמוד הבבלי - דרך השימור, עם ישראל הצליח לשמר את עצמו, דבר שלא קרה אצל איזה שהיא אומה אחרת. מבחינה אינטלקטואלית הרבה יותר קשה לשמר מאשר לפרוץ. כמובן שבמציאות של גלות השיטה החינוכית של פריצה היא בלתי ישימה בעליל. נוסף על כך ישנם הרבה דברים במחשבת החינוך של התלמוד הבבלי שמפריעים לתלמיד ממוצע בלי שהוא ידע להצביע על הדברים ובסופו של דבר הוא בועט ביהדות. ברגע שנשכיל להבהיר לו את מהותה של מחשבת התלמוד הבבלי, שהיא תורת השימור, דומה שהוא לא יזנח את התלמוד הזה. ובעתיד יהיה עבורו התלמוד הבבלי מקור נובע של למדנות, ופסיקת הלכה.

מהי למעשה המגמה המעשית המרכזית של המכון?

מגמת המכון המרכזית היא שאנשים יהיו מודעים לבשורת הירושלמי ולעוצמה הרוחנית שלו, שאנשים יכירו את המאמרים המרכזיים של הירושלמי והם יהיו לגבם נכסי צאן ברזל. שבכל אחת משיבות ארץ ישראל תוקדש שעה שבועית אחת שנושאה יהיה הירושלמי לפי נושאים. שבכל מקום בארץ ישראל יהיה חוג ירושלמי לפי נושאים, ואם מדובר בעיר גדולה הרי המגמה שיהיו כמה וכמה מוקדים של הירושלמי לפי נושאים. שבכל מקום בארץ יהיה אדם שירכז את פעילות הירושלמי בשיתוף עם המכון. השאיפה שלנו היא שכל אדם כאשר הוא נתקל במקור מן הירושלמי הוא ישאל את עצמו מדוע דווקא הירושלמי הדגיש את היסוד הנ"ל.

האם התלמוד הירושלמי הוא ספינת הדגל של הזהות היהודית?

הגיע הזמן לפתוח בפני הציבור צוהר לעולם רוחני חינוכי מרתק שעתידי לתרום תרומה משמעותית לחיי התחייה הלאומית בכל מה שקשור בתורה, חינוך ותרבות. הציבור בכללותו או שאינו פותח את הירושלמי, או שמסתכל על הירושלמי כמקור נוסף של חז"ל. מעטים בכלל מעלים על דעתם שישנו נושא או מקצוע שנקרא מחשבת הירושלמי. וכל שכן שישנם בודדים שמעלים בדעתם שהירושלמי יכול לשנות לטובה את כל עולמם הרוחני. אם כך אנחנו רוצים לחדש שהתלמוד הירושלמי עתידי לפתוח עולם חדש בפני עם ישראל ובפני כל אחד ואחד מפרטיו.

אמנם הטענה שלנו היא שהתלמוד הירושלמי הוא בסיס הזהות של התחייה הלאומית, ובעצם המקור היותר חי ויותר מרכזי של מחשבת הצינונות הדתית, וממילא ברור הדבר שלא ייתכן לתת לישיבה את התואר ישיבה ארץ ישראלית בלי שילמדו שם את מחשבת התלמוד הירושלמי (לפי נושאים). למרות טענה זאת - (ישנם ישיבות שמכניסות את הירושלמי כמקור השוואתי בסוגיות הנלמדות, או כמקור חשוב של בקיאות ורק בודדות כמו ישיבת אשדוד, לשעבר נווה דקלים מצביעה על המושג מחשבת הירושלמי) ישנם רבנים חשובים שמבחינתם נושא הירושלמי הוא בחינת ייהרג ואל יעבור ממש כמו גישת החרדים לנושא לימוד האמונה והאגדה. במקום להכניס כוחות רעננים שילמדו את הדברים הם טוענים שעדיין לא הגיע הזמן.

כאשר אנו טוענים שהירושלמי הוא בסיס הזהות היהודית, הרי שאנו מדברים גם על יסודות האמונה הבסיסיים. הירושלמי אינו בחינת קומה שנייה, ואינו בחינת העשרה בלבד.

הירושלמי הוא הבסיס שבבסיס של הזהות היהודית. כמו שהרב קוק אומר שאנשים אינם חוזרים בתשובה, כיוון שאינם מכירים את קלותה של התשובה, כך אנשים אינם מכירים את היסודות הפשוטים של הירושלמי וחושבים שמדובר ברובד של העשרה. רק בכדי לסבר את האוזן אשתמש בדוגמה. כל אחד מכיר את הסיסמה שאסור לחלק את ירושלים. סיסמה זאת נתפשת כסיסמה פוליטית, אולם האמת שיסוד זה שירושלים אינה ניתנת לחלוקה מופיע בתלמוד הירושלמי (ראש השנה א, א). לא ייתכן שיהיה ילד בישראל שאינו מכיר את הירושלמי הזה.

האם המצב הפיסי בארץ ישראל לא היה מצב של חוסר ריבונות?

אכן המצב הפיסי היה קשה, אולם הכיוון החינוכי במגמה של גאולה הוא בגלל המטאור הגדול שהאיר את שמי היהדות שהקים מרכז שכולו שידר תחייה לאומית והכוונה היא כמובן לר' יוחנן. אם נרצה להמחיש את הדברים ישנה דוגמה מצוינת - הרב קוק. הרב קוק מבשר התחייה הלאומית בדורנו חי בזמן שלטון זר, אולם כל זה לא הפריע לו להציג תורה שלמה של תחייה.

האם ניתן לומר שר' יוחנן הוא עורך הירושלמי?

בהחלט שכן. מי שעוקב אחרי מאמריו של ר' יוחנן והסיפורים שמסופרים עליו מגיע במהרה למסקנה שהרוח הארצישראלית הגדולה אותה הוא משדר באה לידי ביטוי אצל גדולי תלמידיו. עורך אין הכוונה שהוא סידר בפועל את כל המקורות, שהרי בלתי אפשרי שרבי יוחנן שחי בדור השני של האמוראים יהיה העורך בפועל. כאשר טוענים שר' יוחנן הוא העורך הכוונה היא שהוא ראש בית המדרש שממנו יצא כל הכיוון החינוכי שמשדר התלמוד הירושלמי.

האם ניתן לומר שהירושלמי דומה למדרשי האגדה המוקדמים?

התשובה היא לא. נכון שישנם הרבה דברים מקורות דומים לתלמוד הירושלמי ולמדרש, בעיקר ויקרא רבה ובראשית רבה, אבל אם נדייק נראה שלרוב בתלמוד הירושלמי ישנם הדגשות שמביאות לידי ביטוי את הכיוון הארץ ישראלי אותו סלל רבי יוחנן. אם כי המדרש הוא בעל אוריינטציה ארץ ישראלית, ניתן למצוא בו גם דעות אחרות. ישנו יתרון גדול של

התלמוד הירושלמי על מדרשי האגדה והוא שבירושלמי הרעיונות הגדולים מתבטאים בסופו של דבר, לעיתים רבות, גם בהלכה למעשה. אמנם אנחנו לא פוסקים כמו הירושלמי, אבל ברגע שאתה מעגן רעיונות באופן הלכתי אתה מקנה לרעיונות אלו עוצמה חשובה.

מדוע כל כך חשוב להכניס את הירושלמי למערכת החינוך?

הסיבה המרכזית היא שהנוער כלל וכלל לא מזהה כל קשר בין עולמו הרוחני הכולל את כל האידיאלים הכלליים עליהם הוא מוכן פשוטו כמשמעו למסור את נפשו לבין לימוד הגמרא.

כל הבעיה מתחילה משימור (ראה למשל תכניתו של הרב יניב). נכון הדבר לימוד התורה הוא בסיס הגידול התורני אבל הוא מחייב עמל ויגיעה שאכן בכמעט 100 אחוז של הנוער לא שייך בשלב זה בעמל ויגיעה תורניים (ישנם רבים וטובים שעמל זה לא מתאים להם, אפילו שהם בטוחים שהתורה עומדת במרכז). מה שצריך לעשות הוא להתחיל בשלב מוקדם יותר של ברור הזהות היהודית או הגדרה אחרת שאינה עומדת בסתירה ואף מרחיבה את ההגדרה הקודמת - ברור הגישה הרוחנית והחינוכית של היהדות. אם נתחיל בגיל תיכון בלימוד הבבלי יתברר מהר מאוד שעיקר תשומת הלב אינה מוסבת על הדגשי הזהות אלא על דגשים של עמל תורני. גם אם נצליח לבודד את העולם האמוני של הבבלי נראה להפתעתנו שהוא אינו תואם את התחושות הפנימיות העמוקות שלנו. הוא אינו מדגיש מספיק את הציבוריות, את חשיבותו של עולם המעשה, את מרכזיותו של עולם הרגש, את השאיפה לתקן את העולם ועוד. את האידיאלים הכלליים האלו ואידיאלים אחרים נמצא אחרי חיפוש לא ארוך בירושלמי. במילים אחרות התלמוד הירושלמי מותאם למבנה הנפשי של הנוער.

האם הכנסת הירושלמי חשובה רק ביחס לתלמידים?

הכנסת המקצוע שנקרא מחשבת הירושלמי למערכת החינוך תעזור בודאי גם להגברת המוטיבציה של המורים. הבעיה המרכזית של הציבור התורני לאומי היא השניות. מצד אחד בעקבות הרב קוק הציבור התורני לאומי משדר קו רוחני חינוכי נכון, מצד שני מבחינת התודעה, הרי אלפים שנות גלות טפטפו לנו בצדק מסרים שלא כל כך רלבנטיים לדורנו. מציאות כזו יוצרת בלבול עמוק וחוסר התחברות אמיתית למסרים החיובים, אותם

אנו משדרים, וממילא הדברים משפיעים גם על המוטיבציה. רק ההכרה, שלא תיתכן בלי הכרת מאמרי התלמוד הירושלמי, שלתפישה החינוכית המרכזית שלנו ישנם שורשים עמוקים ועוצמה רוחנית אדירה, רק היא בכוחה להגביר את המוטיבציה של המורים.

האם הירושלמי עשוי לחזק מערכות נוספות חוץ ממערכת החינוך?

בהחלט כן. התלמוד הירושלמי עתיד לשפר מאוד את מערכת ההסברה - מצויר יהדות יותר עשירה, דינאמית וזורמת. יהדות שדורשת אחריות מן האדם, וממילא התלמוד הירושלמי עתיד להשפיע רבות על מערכת קירוב הרחוקים ועל אחדות העם. היחס של התלמוד הירושלמי אל הרחוקים אינו יחס מתנשא. התלמוד הירושלמי בכלל מתייחס בחומרה רבה אל נושא הקטלוג. כל אדם הוא אישיות לעצמה ולא שייך לקבוצה. כמובן שעד שאנו מגיעים לקבוצות שונות בראש ובראשונה התלמוד הירושלמי מחזק בכל אחד ואחד מאיתנו את הזהות היהודית ונותן לנו מוטיבציה לעסוק במשימות ציבוריות. תורה מרוממת זו של התלמוד הירושלמי עתידה לרומם את כבוד התורה באופן משמעותי.

האם מבחינת הציבור הרחוק מתורה יש הבדל בין שני התלמודים?

בהחלט כן. התלמוד הבבלי מזוהה עם הציבור החרדי, בעוד התלמוד הירושלמי לא משויך לאיזה שהוא זרם. כאשר הנושא הוא התלמוד הבבלי האדם החרדי מסתכל על האדם החילוני מלמעלה למטה, אולם אם מדובר על מקור שנחשב מקור שאף אחד לא פותח, עשויה להיווצר תחושה של שוויון.

האם גם מבחינת התכנים התלמוד הירושלמי יוביל לחיזוק אחדות העם?

התשובה היא חד משמעית כן, שכן הירושלמי עוסק רבות בסוגית קירוב רחוקים, מדגיש מאוד את חשיבותו של הציבור הפשוט, ואת חשיבותם של אנשי המעשה, מגנה מאוד את התיוג לקבוצות, ומדגיש מאוד את הצדדים החברתיים, ואת חשיבות המצוות של בין אדם לחברו.

כיצד מגבירים את המודעות סביב התלמוד הירושלמי?

- בראש ובראשונה מראים כיצד התלמוד הירושלמי הוא הבסיס החי והעמוק של תורת ארץ ישראל, התורה הגואלת, תורתו של הרב קוק.
- נראה כיצד עולם רוחני עשיר כמו מנהגים, דרכי התנהגות, יסודות אמונה וגם הלכות רבות מקורם בתלמוד הירושלמי.
- הירושלמי הוא מקור משמעותי לפתרון הבעיות המרכזיות שעולות על הפרק.
- איתור מאמרים מרכזיים ובולטים העומדים בבסיס דיונים בשאלות מעניינות כמו למשל תשובתו של רבי משה פיינשטיין המתיר כניסה של עיור עם כלב נחייה לאור מקור מרתק בירושלמי הטוען שמותר לתלמיד חכם מלוכלך באורייתא להכניס את חמורו לבית המדרש.
- ועיין עוד בשאלה הבאה מה חשיבות הירושלמי ביחס לתרבות היהודית.

מהי חשיבות התלמוד הירושלמי ביחס לתרבות היהודית

- מכיל אוצרות אמונה ורוח מרתקים
- מהווה מקור מרכזי ליסודות אמונה של ראשונים ואחרונים
- מהווה מקור מרכזי להנהגות ומנהגים רבים
- עוסק בשאלות ציבוריות, חברתיות ולאומיות אקטואליות ואטרקטיביות

דוגמאות ליסודות אמונה בכתבי ראשונים ואחרונים

הירושלמי בהחלט מהווה מקור ליסודות אמונה מרכזיים בכתבי ראשונים. הוא מהווה מקור לשיטת שביל הזהב של הרמב"ם, לשיטת הרמב"ן בהקשר לחטא שחטאו בני חשמונאי כאשר הם נטלו את המלכות - יסוד שלא מערבים את הכוחות הרוחניים בתפקידים מעשיים ועוד. כמוכן שהירושלמי מהווה מקור מרכזי גם לכתבי אחרונים. דוגמה בולטת לדברים מובאת ברמח"ל המדבר על כך שהאדם אסור לו לקבל לחם חסד - נהמא דכיסופא. יסוד זה מופיע בתלמוד הירושלמי (ערלה א, ג).

האם ניתן למצוא בירושלמי פתרון לבעיות הדור?

בהחלט. רבות מן הבעיות מתחילות מהאוריינטציה של הגלות. בסופה של הגלות קמו שתי תנועות מרכזיות תנועת החסידות, ותנועת המוסר. תנועות

אלו צמחו כריאקציה למצבים שדרשו שיפור. החסידות קמה בעיקר בגלל שלא נתנו מקום לעבודת הרגש, ובגלל שזוללו במעמדו של היהודי הפשוט. ואילו תנועת המוסר קמה בגלל שבגלות הקפידו על מצוות של בין אדם למקום על חשבון של מצוות שבין אדם לחברו. כאשר אנו בוחנים את התלמוד הירושלמי הרי אנו רואים כמה הוא מדגיש את עבודת הרגש, ובעיקר את עבודת התפילה. אנו רואים כיצד הוא מתייחס בכבוד לכל רובדי הציבור, ולא רק כלפי העילית האינטלקטואלית, וכמו כן כיצד הוא מעדיף במקרה של עימות את המצוות של בין אדם לחברו על פני המצוות שבין אדם למקום. התלמוד הירושלמי הוא בעצם התרופה לכל חולאי הגלות, שבזמנו דווקא שמרו, באופן המיטבי, על עם ישראל. אם ניקח למשל את נושא תפילות קרליבך למשל שהם בחינת מרפא לציבור רחב ובעיקר לבני נוער, הרי מי שרואה בכך כעין סטייה ממסורת העבר פשוט אינו מכיר את יחס התלמוד הירושלמי אל עבודת התפילה.

כמובן שהדברים יותר רחבים. הירושלמי דואג שכל אדם יהודי אפילו שאינו מגדיר את עצמו כשומר מצוות יפתח את ארון הספרים היהודי, הירושלמי בולט בנושא קירוב רחוקים, הירושלמי אינו מפחד להתמודד עם דעות נפסדות וכד'. הירושלמי נאמן לתפישה המקראית הרואה במוות טומאה ולא קדושה.

גם מהבחינה המדינית הפשוטה - הפתרון הנכון מבחינה מדינית בנושא הערבים נמצא בירושלמי. הפתרון הפשוט הוא שלש האיגרות ששלח יהושע (ירושלמי שביעית ו, א).

האם תוכלו לתת דוגמאות למנהגים ידועים ביהדות שמקורם בירושלמי?

בהחלט כן. למשל מנהג הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש מקורו בירושלמי. גם המנהג של סעודת ראש חודש מקורו בירושלמי. כמו כן המושג פורים המשולש מקורו בירושלמי.

האם התלמוד הירושלמי משפיע בפועל על התרבות היהודית?

בודאי. נוסף על כך שהתלמוד הירושלמי מעודד יצירה, הרי שמאמריו מהווים גם מקור משמעותי לסיפורי חסידים, לסיפורי צדיקים, וגם לספרות החדשה.

דוגמה לסיפור מהספרות החדשה שמקורו בירושלמי

דוגמה בולטת היא הסיפור המפורסם 'העז' של ש"י עגנון מקורו בתלמוד הירושלמי. רק לאחרונה קראתי ספר מרתק של הרב חיים סבתו - 'בשפריר חביון' שהרעיון המרכזי שלו הוא שדווקא מתוך הסתר פנים, בסופו של דבר אנו מגלים גילויים של השגחה. אי אפשר, לאור תיאור זה, שלא להיזכר במקור הירושלמי על הפסוק בישעיהו - 'זחיכיתי לה' המסתיר פניו וקויתי לו' אומר הירושלמי (סנהדרין י, ב) שאין לך שעה קשה מהשעה שהקב"ה מסתיר פניו, אולם דווקא מתוך מכך תבוא הישועה.

דוגמה לסיפור חסידי שמקורו בירושלמי

ישנם שתי דוגמאות בולטות האחת היא הסיפור על האוצר מתחת לגשר (ירושלמי מעשר שני ד, ו) עד שאתה מחפש את האוצר במקומות רחוקים, חפש אותו אצלך. והסיפור השני הוא סיפור החליל. מקור סיפור זה הוא הירושלמי (תענית ג, יא) שם נאמר שרבן יוחנן בן זכאי ביקש מהספר שלו שיתפלל על ירידת גשמים, משמע מסיפור זה שתפילה בכוונה של אנשים פשוטים מעולה מתפילתם של רבנים גדולים. התלמוד הירושלמי מהוה גם מקור לכל מיני מנהגי חסידות, שאחד הבולטים הוא מנהג השיריים (מועד קטן ב, ג) שם נאמר שר' יוחנן בילדותו היה מלקט את השיריים של סעודתם של הרבנים הגדולים שקידשו את החודש.

דוגמה לסיפור מסיפורי צדיקים שמקורו בירושלמי

דוגמה בולטת היא הסיפור על החפץ חיים שכאשר יהודי שאל אותו איפה ניתן לפגוש את הצדיק הגדול החפץ חיים, ענה לו החפץ חיים שהוא בכלל לא צדיק. אותו יהודי בתגובה סטר על פניו של החפץ חיים. ממעשה זה למד החפץ חיים שלאדם אסור לדבר לשון הרע אפילו על עצמו. מקור הדברים הוא הסיפור המפורסם על רבי עקיבא שהוריד גשמים במקום שרבי אליעזר לא הצליח לעשות זאת. רבי עקיבא אמר על עצמו, כדי שכבודו של רבו רבי אליעזר לא ייפגע, שהקב"ה נענה לתפילתו בגלל שהוא חצוף. והירושלמי שם (תענית ג, ד) מסביר שלמרות שאסור לאדם לספר לשון הרע על עצמו, במקרה זה יש היתר מיוחד, כדי שכבודו של רבי אליעזר יישמר.

האם תוכל לתת דוגמה לכך שהירושלמי לשיטתו?

בהחלט כן. הירושלמי אומר (ראש השנה א, ג) שציבור נידון בכל יום. נוסח תפילת הכהן הגדול ביום הכיפורים לפי הירושלמי הוא שאם נגזר עלינו ביום הזה או בשנה הזאת גלות וכד' (יומא ה, ב). אם כתוב בשנה הזאת, הרי מובן שציבור נידון בכל יום.

מה הם מאפייני הירושלמי?

נועזות, חדשנות, יצירתיות, הסתכלות רחבה.

האם ישנו הבדל בין התלמודים ביחס לאגדה?

התלמוד הירושלמי חי את נושא האגדה. כבר ציינתי את אגרת ק"ג של מרן הראי"ה קוק שהכניסה אותי לעולם הירושלמי. באיגרת זו מסביר הרב קוק שאגדה היא דבר רציני. ישנה הלכה באגדה. רבי יוחנן עורך הירושלמי ששמע שמת ר' חנינא שהיה רבו באגדה (ירושלמי בבא מציעא ב, ח) ביקש להביא מביתו את בגדיו היפים ביותר ואז ביצע קריעה. ישנם בירושלמי רבנים מומחים לתחום האגדה - רבנן דאגדתא. ברגע שמתייחסים לאגדה בצורה שכזו סימן הוא שהאגדה מהווה נושא מרכזי.

האם תוכלו לתת דוגמה להבדלים מרכזיים

באוריינטציה של התלמודים?

ראשית כאשר אנו מדברים על התלמוד הבבלי כמשקף גישה של שימור, אנו מתכוונים גם לספרות שנכתבה במהלך הגלות. אחד הביטויים שנכתבו מספר פעמים על ידי הוגי דעות מרכזיים כמו הרמב"ם ורבנו בחיי היא שככל שהגוף מוסיף בנין הנפש מוסיפה חורבן.⁴ בתורת ארץ ישראל הרי הגישה היא הפוכה - נפש בריאה בגוף בריא.

ובכלל אם אנו מדברים על צדדים מעשיים, הרי בגלות העצימו את המושג עולם הבא, כיוון שבעצם הפרט הוא זה שעומד במרכז, לעומת זאת ברור מתוך התלמוד הירושלמי שהעולם הזה הוא העולם המרכזי. לדעת התלמוד

4 "וכל אשר נוסף העולם ישוב - נוסף שכלם חרבן - רבנו בחיי, חובות הלבבות, שער הפרישות, פרק ב, מהד' הרב קאפח: "וכל מה שהוסיף העולם בנין, הוסיף השכל חורבן". וכן ברמב"ם דברים דומים (הקדמה לפירוש המשנה, מהד' הרב שילת, עמ' נז): "כי המשכל הראשון יצייר שחרבן הנפש בתיקון הגוף, ותיקון הנפש בחרבן הגוף".

הירושלמי מטרת העולם היא לא רק מציאות של חממה רוחנית, אלא מגמתו של עם ישראל היא תיקון עולם במלכות שדי.

הזכרנו בשאלה הקודמת את חשיבות נושא האגדה בארץ ישראל. חשוב לציין שחוקר יהודי מגרמניה בשם בנימין זאב בכר חילק את המאמרים של התלמוד הבבלי לפי קריטריון של אמוראי בבל ואמוראי ארץ ישראל והתוצאה הייתה שיותר משמונים אחוז ממאמרי האגדה של התלמוד הבבלי נכתבו על ידי אמוראי ארץ ישראל. במילים אחרות בבבל כמעט ולא התעסקו באגדה (וראה אגרת קג של מרן הראי"ה קוק ביחס להבדלים בין התלמודים).

ונושא נוסף היום בהשפעת הגלות היהדות נתפשת כדת ולא כלאום. דברים אלו מעוגנים בתלמוד הבבלי ובספרות שנכתבה במציאות של גלות. הירושלמי מגדיר את היהדות כתורת חיים המשלבת בראש ובראשונה דת ולאום.

האם ישנם מאמרים בתלמוד הירושלמי עצמו המצביעים על הבדלי אוריינטציה מרכזיים בין התלמודים?

ישנם מספר מאמרים בירושלמי המצביעים על אוריינטציה שונה. ישנה סוגיה מרכזית (ירושלמי מכות ב, 1) שם מובאות שתי דוגמאות מובהקות. כאן נסתפק בדוגמה אחת. רבי יוחנן מפנה לתלמוד הבבלי המתיר יחסי אישות עם אשת יפת תואר בתוך כדי קרב (ישנה שם מחלוקת בפרטים). רבי יוחנן שולל מכל וכל הבנה זאת בתורה, ואומר שמותר לקיים יחסי אישות רק לאחר שהאדם לוקח לו שבוייה זו לאישה. לדעת הירושלמי לקיחת השבוייה לאישה הוא מעשה שכלי ולא יצרי, שכן במשך החודש בו אסור לשובה לגעת בשבוייה, שעושה בזמן מאמצים רבים כדי להתגנות עליו. ביחס למאמר זה מביא הירושלמי: אתם אומרים כך ואילו אנחנו אומרים אחרת. מה שעומד מאחורי הבדל תהומי זה היא שאלת האמונה בכוחות האדם להתגבר על קשיים. לדעת הבבלי האדם הוא חלש וכל הזמן צריך שמירה. אם לא תתיר לו מגע מיני עם שבוייה, הרי שהוא יעשה זאת באיסור. לדעת הירושלמי אנו סומכים על האדם שידע להתגבר.

האם תמיד אפשר ללמוד על ההבדלים רק ממחלוקות?

בהחלט לא. אפשר ללמוד גם דרך סדר העדיפויות. לדוגמה אם אנו מוצאים מאמרים רבים של הירושלמי (לדוגמה 9 מאמרים במסכת קטנה כמו תענית) העוסקים בשמירת הבריאות והנפש, הרי אנחנו יכולים לומר בוודאות גמורה

שנושא בריאות הגוף והנפש הוא נושא מרכזי וחשוב בתלמוד הירושלמי. ובכלל חשיבות הצד המעשי כל כך בולטת בירושלמי עד כדי כך שלדעתנו מברכים גם עשיית מכשירי מצווה (ברכות ט, ג), ולא רק על המצווה עצמה.

האם ישנם מאמרים בתלמוד הבבלי שלא יכולים להופיע בירושלמי?

ישנם רבים כאלו. נסתפק בשתי דוגמאות המדברות בעד עצמן. א' שלשת השבועות.

ב' תלמידי חכמים לא צריכים נטירותא.

האם בתלמוד הבבלי לא ניתן למצוא מאמרים שמשקפים את תורתה של ארץ ישראל?

ראשית ברור הדבר שבאוקיינוס שלם (התלמוד הבבלי), לא ייתכן שלא נמצא מאמרים המייצגים את תורת ארץ ישראל, אולם מסתבר שלא מדובר במאמרים רבים. שנית, אני חושב שחכמי ישראל הצפינו מסרים רבים ברוח תורת ארץ ישראל. אם ניקח למשל את הספר 'עין אי"ה של מרן הרב קוק, ברור הדבר שהוא חושף רבדים נסתרים רבים. על כל פנים בכל מה שקשור לרבדים הנגלים, הרי שהתלמוד הבבלי משקף מסר של שימור, מסר שמתאים למציאות של גלות.

מה אתה אומר על אלו שאומרים שלא הגיע הזמן לפתוח את הירושלמי בעוד שהרב קוק דיבר במפורש על כך שהגיע זמנה של האגדה?

יש כאן טעות בסיסית בהבנה. המהות הבסיסית של התלמוד הירושלמי היא האגדה. ואם הרב קוק דיבר במפורש שהגיעה זמנה של האגדה, פירוש הדברים הוא שהגיע הזמן של התלמוד הירושלמי.

האם אתם יכולים להגדיר את הירושלמי ביחס לבבלי?

כן. אם התלמוד הבבלי הוא בגדר מורה, הרי התלמוד הירושלמי הוא בגדר מחנך. אם בתלמוד הבבלי החיים הם למען התורה, הרי בתלמוד הירושלמי התורה היא למען החיים. אם בתלמוד הבבלי אנו מוצאים יותר את הפורמליזם, הרי בתלמוד הירושלמי אנו מוצאים יותר את הפנימיות של הדברים.

האם ישנם סיפורים זהים בין שני התלמודים?

מבחינת גרעיני הסיפור. הרי ישנם סיפורים רבים משותפים, אולם פיתוח הסיפורים תלוי באוריינטציה המיוחדת של כל תלמוד. דווקא הסיפורים מדגישים את ההבדלים המרכזיים בין שני התלמודים. אם ניקח לדוגמה את סיפור רשב"י במערה נראה שאם בתלמוד הבבלי רשב"י כל הזמן מגיב, הרי בתלמוד הירושלמי (שביעית ט, א) רשב"י כל הזמן יוזם. הבדל זה הוא אחד ההבדלים המרכזיים בין שני התלמודים. חייבים להוסיף ולומר שאם כי התלמוד הירושלמי מעודד יוזמה, הרי ברור הדבר שאין הוא מזלזל בשימור. אחת הטענות המרכזיות שלנו הוא נושא העריכה בירושלמי. נושא העריכה מאוד בולט בירושלמי- העברת תכנים דרך מבנים. ישנה כאן דוגמה מעניינת והיא הסמיכות בין סיפור רשב"י במערה לבין סיפור מקדים בו רואה רשב"י יהודי מלקט ספיחין בשביעית. מוכיח אותו רשב"י על מעשיו, ואותו יהודי מצטדק בכך שאתה רשב"י מתיר ספיחין. עונה לו רשב"י: אמנם אני מתיר, אבל חברי אוסרים. אתה פורץ גדר, ופורץ גדר ישכנו נחש. המסר של סמיכות שני הסיפורים הוא שנכון שהכיוון המרכזי לדעת הירושלמי הוא כיוון הפריצה והיוזמה, אבל מזהיר אותנו הירושלמי שפריצה טוטאלית מסוכנת מאוד. ברגע שהפריצה מבוצעת ללא זהירות, הרי שהעקב נחשפת ומועדת לנשיכת נחש. דווקא תהליך של פריצה מחייב שמירה חזקה יותר.

באילו תחומים ניתן לשבץ את התלמוד הירושלמי?

ישנם החושבים שהתלמוד הירושלמי שייך רק לתחום התורה שבע"פ. לאחר עיסוק של שנים בתלמוד הירושלמי ברצוננו להפתיע ולטעון שאת התלמוד הירושלמי ניתן לשלב גם בתחומים של ספרות, חינוך ותנ"ך.

האם אתם יכולים להדגים?

בהחלט. אם ניקח את נושא התנ"ך, הרי שהירושלמי מדגיש את היסוד של 'מעשה אבות סימן לבנים' - הסתכלות רחבה על סיפורי התנ"ך. כדוגמה, עקידת יצחק אינה מאורע מקומי, אלא שיקוף של ההיסטוריה של עם ישראל. גאולת מצרים אינה גאולה מקומית, אלא שיקוף של הגאולה העתידית וכד'. בנוסף מודגש בירושלמי נושא שייכות ספרי התנ"ך איש אל רעהו. כמו כן מאיר התלמוד הירושלמי באור יקרות פרשות שלמות של התורה. יסודות אמונה שהתלמוד הירושלמי מדגיש באים לידי ביטוי גם

בפרשנות התורה. נוסף על כך התלמוד הירושלמי מוסיף זוויות מרתקות בנושאים מרכזיים כמו עקידת יצחק, חטא העגל, חטא המרגלים ועוד.

אם ניקח את נושא החינוך, הרי לתלמוד הירושלמי ישנה גישה חרוזת בכל מיני נושאים חינוכיים - יחסי מורה תלמיד, היחס לחינוך, סוגי המתחנכים, היחסים בין השכל והרגש, עידוד התלמיד, גאוות יחידה ועוד. כמובן שלתלמוד הירושלמי ישנה גישה חרוזת בכל נושא, באופן כזה מתגבשת מערכת חינוכית שלמה.

ואם בנושא ספרות עסקינן, הרי נושא העריכה הספרותית בירושלמי הוא נושא מודגש. עריכה ספרותית פירושה הוא שעל ידי מבנים, אני מגלה גם משמעות. זווית נוספת השייכת לנושא הספרות היא השוואת סיפורים בין התלמודים.

התלמוד הירושלמי בנושא חגים

התלמוד הירושלמי מחייה את החגים ונותן להם עומק ומשמעות מיוחדים. קשה לראות איך אדם נכנס לאחד מחגי ישראל בלא להכיר את מקורותיו של התלמוד הירושלמי. מן הצד השני העיסוק בנושא החגים גם מעצים את ההבנה של הכיוונים הרוחניים והחינוכיים של התלמוד הירושלמי.

הירושלמי כמקור אמונה

לדוגמה - סוכות וארץ ישראל. מקובל שכל אחד מן הרגלים הוא כנגד אחד מהיסודות המרכזיים של עם ישראל. פסח כנגד עם ישראל, שבועות כנגד תורת ישראל וסוכות כנגד ארץ ישראל. היסודות האלו באים לידי ביטוי במאמרים שלמים בירושלמי. נזכיר רק ביחס לחג הסוכות שהתלמוד הירושלמי לומד שהישיבה בסוכה פירושה חיים בסוכה מהפסוק: 'אירשתם אותה וישבתם בה'. הרעיון הזה של הירושלמי הוא למעשה המקור של דברי הגר"א, ומהלכים שלמים בכתבי החסידות על החיבור בין מצוות סוכה לבין מצוות יישוב הארץ.

הירושלמי כתורה זורמת - שירה אגדה ואמונה

אברהם יהושע השל בספרו 'תורה מן השמים באספקלריית הדורות', בתחילת החלק הראשון מאפיין את ההבדל בין חכמי ארץ ישראל וחכמי בבל בכך שחכמי ארץ ישראל החשיבו מאוד את עולם האגדה והשירה

בעוד שחכמי בבל הדגישו רק את הצד האנליטי. יסוד זה מקובל בעולם המחקר והוא גם מסתבר, כיוון שחיים במולדת הם הקרקע היותר פורייה לפריחת עולם הרגש. על כל פנים כדי להדגיש את תפישתם של רבני בבל, שהם אנטי תזה לתפישת הירושלמי נציין רק שישנו מאמר בתלמוד הבבלי שקובע שדוד המלך נענש על כך שהוא קרא לדברי תורה זמירות. רק בכדי להמחיש את התזה נציין שמהסוגיה המפורסמת בתחילת מסכת ברכות המתארת את קימתו של דוד המלך בחצות לילה, לפי נוסח הירושלמי (ברכות א, א), עולה שתלמוד תורה נחשב נגינה.

האם יש בידכם קריאה ללימוד ירושלמי של רבנים מרכזיים?

קריאה של הרה"ג שאר ישוב כהן שליט"א שהוא גם נשיא המכון, בו הוא גם קובע שלימוד התלמוד הירושלמי הוא אחד מסימני הגאולה. על קריאה זו חתומים: הרה"ג מרדכי אליהו זצ"ל, ויבדלו לחיים טובים וארוכים הרה"ג דב ליאור, הרה"ג יעקב אריאל, והרב שלמה אבינר.

מה הבעיה המרכזית שמפריעה לציבור להבין שהירושלמי הוא הבסיס הרוחני של תורת התחייה הלאומית?

אחת הבעיות המרכזיות המקשות על הנחלת תפישה זו היא המחשבה שבכל מה שקשור למחשבת חז"ל, הרי חז"ל עשויים מעור אחד. פעם שמעתי ראש ישיבה אחד שדיבר על הרעיון הנכון שעם ישראל מייצג את הקב"ה בעולם וסמך את דבריו בכך שחז"ל אמרו שכל מקום שגלו ישראל גלתה השכינה. יש כאן טעות בסיסית. לא חז"ל אמרו, אלא חז"ל שבירושלמי אמרו. בבבלי בשום פנים ואופן לא יאמרו שהשכינה גלתה, כיוון ששכינה מצויה בכל מקום, וממילא נוצרת כאן בעיה אמונית.

קשה גם להפנים מתוך אוסף מאמרים רחב שמדובר בשיטה. גם אם שומעים רעיון מרכזי חשוב אומרים שמדובר בוורדים יפים. אני רוצה להדגים את הדברים. בשיעור מסוים שהעברתי הראיתי שחז"ל בירושלמי אומרים שלא רק דמות דיוקנו של אביו הצילה את יוסף הצדיק מלחטוא באשת פוטיפר, אלא גם דמות דיוקנה של אימו. הנגזרת שהצגתי היא שהאישה בישראל מסמלת את הצד הרגשי שהוא צד דומיננטי במרכיבי הזהות החינוכית של האדם. על כל פנים ראש המדרשה בה העברתי את השיעור אמר לי שמדובר

בוורד יפה. אני מדבר על שיטה חינוכית שלמה שכוללת כמובן מאמרים נוספים. כנראה שקשה להפנים שמדובר בשיטה חינוכית חוזרת.

ואם בנושא של וורדים עסקינן. חשוב להביא כאן הבדל מרתק בין שני התלמודים. שני התלמודים בתחילת מסכת חגיגה עוסקים בסיפור של תלמידי ר' יהושע ששמעו דרשה מפי רבי אלעזר בין עזריה בנושא הבאת הטף לבית המקדש כדי להיות נוכחים במצוות ההקלה. הרעיון המרכזי הוא שהחוויה הדתית היא הסיבה המרכזית לכך. רבי יהושע בבבלי אמר לתלמידיו שמרגלית כה טובה הייתה בידכם וביקשתם להימנע מלאמרה לי, או במילים אחרות - וורד כל כך יפה היה בידכם. לעומת זאת בתלמוד הירושלמי מובא שאין הדור יתום שרבי אלעזר בין עזריה שרוי בתוכו. לפי הירושלמי דבריו של רבי אלעזר בן עזריה על חשיבות החוויה הדתית אינה וורד יפה בלבד, אלא שיטה חינוכית שלמה שעתידה לפעול טובה וברכה רבה בתחום החינוך.

אני חייב לומר פה דבר חשוב. ברבים מההרצאות ומהשיחות שלי אני מרגיש שאני מרומם ציבור שלם, אולם ראה זה פלא אני חש אצל הציבור לאחר מכן התקררות. כיצד ניתן להבין את הדברים? התחושה הראשונית שלי היא שמתייחסים אלי כאל קוסם. לא יכול להיות שמדובר בדברים כל כך חזקים, מן הסתם מדובר באחיות עיניים.

והדבר השני הוא שלמרות שישנה תחושה חזקה שישנם דברים בתודעה שחייבים לשנות, ואף מבט שכלי פשוט מחייב זאת, הרי שהאדם נוח לו לחסות תחת כנפי המוכר. אם, למשל, אני מראה שנושא המאמץ האנושי חשוב, ממילא התהליכים הציוניים הם חלק מרכזי מתפישת היהדות. הרבה יותר נוח לראות את הדברים בקטן. היהדות היא רק דת, והמאמץ האנושי הוא החיים, ואנחנו שייכים גם לחיים וגם לדת. הרבה יותר קשה לומר שאנו שייכים למשהו גדול שהוא שילוב של תורה וחיים. כמובן שבגלות תורת ישראל הייתה דת, ובארץ ישראל היא משהו הרבה יותר גדול וחי - שילוב של דת, לאום וחיים.

האם ניתן להסתדר ללא הירושלמי?

הבעיה של רבים מבני הדור הצעיר שהם חיים במציאות של שניות, כלומר משדרים דבר מסוים, אולם בתודעתם הם עדיין חושבים בצורה אחרת. רק הכרת מאמרי הירושלמי עשויה לשנות את התודעה ולהתאים אותה אל ההכרה. ניקח דוגמה קטנה. האם בראש השנה אדם צריך להיות ירא או שמח? האוריינטציה בגלות הייתה תחושה עמוקה של יראה והדברים גם באים לידי ביטוי מוחשי

בתלמוד הבבלי, לעומת זאת האוריינטציה בארץ ישראל היא שיש לחוש תחושה של שמחה בראש השנה. אמר לי ידיד אחד שאצל אנשים במנטאליות של גלות אין בעיה כיצד לחגוג את ראש השנה - אווירה של יראה מתאימה להם מאוד. לעומת זאת אני איני מוצא את עצמי. מצד אחד אני מרגיש בבית הכנסת תחושה עמוקה של יראה, אולם מצד שני אני מבין שצריכים בראש השנה להיות במצב של שמחה. רק הכרת מאמרי הירושלמי תביא לידי הזדהות עמוקה בין המקורות לבין תחושתו הפנימית של האדם בתקופה של תחייה לאומית.

מהי בסופו של דבר המטרה ביחס לאדם הפרטי?

המטרה היא שכאשר הוא יפגוש מאמר של הירושלמי הוא ישאל את עצמו מדוע רק הירושלמי אומר את הרעיון הזה. מן הסתם הוא יגיע למסקנות מדהימות לגבי האוריינטציה של התלמודים.

מהי בסופו של דבר המטרה ביחס לציבור?

המטרה היא שהציבור לא יראה בתלמוד הירושלמי מקור זניח, אלא יראה בו את מרכז הזהות היהודית בתקופה של תחייה לאומית.

האם תוכל לסכם את הייחודיות של התלמוד הירושלמי?

ייחודו של התלמוד הירושלמי (תורת ארץ ישראל) בא לידי ביטוי במהות - תורה ציבורית הלכות מדינה, שילוב של הלכה ואגדה, שילוב כל תחומי התורה, אקטואליה, פתרון בעיות מרכזיות. בתכנים - עיסוק בנושאים דוגמת: שמירת הבריאות, מלאכת כפים, שילוב של חומר ורוח, חירות, אחריות, יזמה, פריצה, עבודת הרגש וכד'. במאפיינים - יצירתיות (עריכה ספרותית מעולה), נועזות, הסתכלות רחבה. במבנה - הרבה שאלות, לשון קצרה, אי כניסה לפרטים⁵ באקטואליה - לדוגמה: העצמת התפילה, עידוד גירות, שלילת תרבות הקברים (לפיה המתים מנצחים את החיים), פתרון מדיני מעשי.

5 בנושא המאפיינים הצורניים ומשמעותם ראה עוד גוטל, הרב נריה, תורת ארץ ישראל - התלמוד הירושלמי במשנת הרב קוק, ישועות עוזו (ספר זכרון לרב עוזי קלכהיים זצ"ל), ירושלים תשנ"ו, עמ' 390-412.

פרק ב

מכון הירושלמי
פעילות

מהם היעדים המרכזיים של מכון הירושלמי?

המכון אמור להיות מכון מחקר ובמקביל מכון הסברה.

ביחס לנושא המחקר, הרי שבקיץ 2015 נתחיל להגיש בקשות למכוני מחקר (התנאי להגשת בקשות הוא עמותה בעלת ותק של 5 שנים, והעמותה שלנו נוסדה בקיץ 2011). מטרת העל של המכון היא לאחד את כל אלו העוסקים בירושלמי, כל אחד בתחומו, תחת מטריה אחת, וזאת כדי להגביר את המודעות סביב התלמוד הירושלמי.

כמו שנאמר בפרק הקודם המגמה המרכזית של המכון היא נושא מחשבת הירושלמי, אולם כדי שאנשים יפנימו שמדובר בכיוון חינוכי חרוז, צריך בראש ובראשונה להנגיש לציבור את התלמוד הירושלמי עצמו. אנו משקיעים רבות בהוצאת פירוש יסודי, אולם שווה לכל נפש ומבחינה אסתטית מאיר עיניים. מכשול נוסף הוא שלאנשים נדמה שהירושלמי לא רלבנטי לחייהם, ולכן הם לא פותחים אותו. מלבד הטעות הקריטית הזו - שכן התלמוד הירושלמי עוסק בבסיס הזהות, מהוה הירושלמי גם מקור למנהגים הנהגות ויסודות אמונה בכתבי ראשונים ואחרונים. בספרנו 'אורות הירושלמי' השתדלנו להדגיש את היותו של הירושלמי מקור משמעותי בחיינו גם אם לא פוסקים הלכה לפיו. בשלשת המסכתות הראשונות שהוצאנו הוספנו מדור של פסיקת הלכה לפי התלמוד הירושלמי. כמובן שמדובר במאמרי ירושלמי שאין להם מקבילה, או מקור סותר בתלמוד הבבלי.

מה הצלחתם לעשות עד עכשיו בתחום הכתיבה?

עד עתה הוצאנו 4 מסכתות מבוארות של התלמוד הירושלמי עם פירוש 'אור לישרים' של הרב יהושע בוך שליט"א, תלמיד חכם מן השורה הראשונה וחוקר דגול - תענית, מועד קטן, ראש השנה ושקלים. מדובר בפירוש יסודי, ומצד שני שווה לכל נפש. מדובר גם בהוצאה מהודרת ונעימה לעין.

מה המיוחד בפירוש שלכם?

כדי להבין את הייחודיות של הפירוש צריכים בראש ובראשונה לעיין בהקדמת המפרש על המסכתות. מלבד העובדה שמדובר, כאמור, במפרש שהוא תלמיד חכם חשוב וחוקר דגול, שילוב שהתוצר המתבקש שלו הוא עבודה יסודית יותר, חשוב לציין שלשה דברים יסודיים. הראשון הוא שהטקסט מבוסס על כתב יד ליידן, שהוא בעצם המקור של הירושלמי שבידינו. השני. מה שמנחה את המפרש הוא ההבנה שלתלמוד הירושלמי שיטה משלו, וזאת בניגוד לפרשנים הקלאסיים - קרבן העדה והפני משה שכל עניינם הוא להשוות את שיטת הירושלמי לשיטת הבבלי בכל מחיר.

השלישי הוא שאנחנו לא משועבדים לצורת הדף. הטקסט מופיע למעלה, והפירוש למטה (ללא מדורים), כאשר בתוך הפירוש אנו משלבים גם מקבילות.

האם זכיתם למכתבי ברכה מרבנים מובילים על מפעל הפירוש?

בהחלט כן. זכינו למכתבי הסכמה חמים מאת הרה"ג הרב אברהם אלקנה שפירא והרב מרדכי אליהו זצ"ל, וכמו כן מהרבנים הגאונים שליט"א - הרב דב ליאור, הרב זלמן נחמיה גולדברג והרב רצון ערוסי.

נשאר רגע בתחום המסכתות שמנו לב שאתם עוסקים בעיקר בסדר מועד

אנו עוסקים בסדר מועד בגלל שמדובר במסכתות יותר עשירות מבחינה אמונית (ולכן אנו מפרשים כרגע גם מסכת עשירה מבחינה אמונית - מסכת ברכות) ובסופו של דבר מטרת המכון הירושלמי היא להדגיש את הצד האמוני שבתלמוד הירושלמי. בנוסף מדובר על מסכתות קצרות. כל מסכת חדשה באופן טבעי מגבירה את המודעות לתלמוד הירושלמי.

האם בכוונתכם לתרגם את הפירוש לשפות נוספות?
אנחנו בהחלט חושבים על כך - והכוונה היא בראש ובראשונה לצרפתית, וכמו כן לאנגלית ולרוסית.

לבד מהמסכתות מה עוד כתבתם?

בכל מה שקשור למחשבת הירושלמי הוצאנו חמשה ספרים: זהב הארץ - צוהר לדרכו החינוכית של הירושלמי. אורות הירושלמי (שני כרכים) - הכיוונים הרחניים והחינוכיים של התלמוד הירושלמי, כפי שבאים לידי ביטוי במסכתות תענית וראש השנה (שאותם כאמור גם פירשנו), אוצרות הירושלמי - הארות ירושלמי על פרשת השבוע ובשורת הירושלמי - מאמרים מרכזיים בירושלמי בנושאים שעל סדר היום. כמו כן הוצאנו לאור מספר חוברות - מאורות הירושלמי (א וב) - חוברות העוסקות בהגות של רבנים ואנשי הגות מרכזיים המצביעה על יסודות מרכזיים בהם לתלמוד הירושלמי ישנו כיוון חינוכי שונה מרעהו הבבלי, או במקביל דברי הגות שיוצאים מתוך מאמר מרכזי של הירושלמי. אי"ה נמשיך ב"נ ונוציא חוברות נוספות. כמו כן הוצאנו לאור חוברת בשם 'צוהר' המהווה צוהר לכל מה שקשור לתלמוד הירושלמי - התייחסותו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

אל הירושלמי, תמונת מצב בכל מה שקשור אל התלמוד הירושלמי וכמו כן יעדים שמטרתם היא שהתלמוד הירושלמי יתרום את תרומתו הייחודית לתרבות היהודית. חוברת נוספת היא חוברת למרצה - ריכוז של נושאים אקטואליים עם מראה מקום + הסבר.

מהם התכניות הקרובות בנושא הכתיבה?

אנו מתכננים בשנה הקרובה (תשע"ה) להוציא לאור את מסכת ברכות של התלמוד הירושלמי. ספרים נוספים שכבר מוכנים באופן עקרוני הם ספר הארות ירושלמי על סדר הדף היומי - מסכתות תענית ומגילה, וספר העוסק בנושאים מרכזיים לאור התלמוד הירושלמי שיקרא שירת הירושלמי. השנה נוציא לאור אי"ה שתי חוברות חוברת אחת היא זו המונחת לפניכם - שו"ת הירושלמי, וחוברת נוספת היא חוברת העוסקת בתלמוד הירושלמי כמקור מרכזי ליסודות האמונה העיקריים של מחשבת הציונות הדתית.

האם כמכון אתם מתייחסים למה שנכתב סביב התלמוד הירושלמי?

בהחלט כן. בראש ובראשונה אנו מתכננים להוציא חוברת הכוללת שאלות שנשאלנו בנושאים בירושלמי. כמו כן אנו מתכננים להתייחס לכל מאמר שמביא מקור מרכזי מתוך הירושלמי. לשבח אותו אם כתב דברים ראויים, ולבקר אם מסתבר שהוא לא פירש נכון את אותו מקור.

מה אתם מתכננים בשנים הקרובות ובכלל?

מבחינת פירוש המסכתות. אנו מתעתדים להמשיך בפירוש של סדר מועד כאשר בעדיפות המסכתות הקצרות. המסכת הבאה אי"ה היא מסכת סוכה. אנו מתכננים עשרות ספרים בנושא הירושלמי. ירושלמי על החגים, ירושלמי על התנ"ך (ספר אחד על התורה כבר יצא לאור. אנו מתכננים ספר נוסף על התורה, אחד על נביאים ראשונים, אחד על נביאים ואחד על כתובים), ירושלמי על הגדה של פסח, הארות ירושלמי על מסכתות נוספות, שיטתו החינוכית של הירושלמי, העריכה בירושלמי, תפילת הירושלמי. הירושלמי כמקור לדברי ראשונים ואחרונים, השוואות של סיפורי התלמודים. ביאורי תפילה לאור הירושלמי, הירושלמי לפי נושאים (נושאים אקטואליים ואטרקטיביים), יסודות אמונה בירושלמי שהם בסיס מרכזי לשאלות אקטואליות. ספר על פתגמי הירושלמי. מפעל כמו עין יעקב שיהיה מבוסס בעיקר על חלוקת האגדה של גוטמן. ספר חשוב מאוד הוא מקורות הירושלמי ליסודות שמדגיש הרב קוק.

בנושא פתגמי הירושלמי ניתן להכניס את הנושא דרך מערכת החינוך, כולל בתי ספר יסודיים. בכלל ניתן להכניס תכנית לימודים שמבוססת על אגדות הירושלמי לבתי ספר יסודיים - תכנית שכוללת המחזות, ושאלות הפעלה ביחס לאגדות מרכזיות בתלמוד הירושלמי.

אנו מתכננים ספר או חוברת שתשמש אי"ה מקצוע חדש בלימודי ההכשרה הגבוהה - התלמוד הירושלמי מבוא ועיון.

אנו מתכננים שלל חוברות על נושאים בירושלמי: כמו המקדש בירושלמי, ארץ ישראל בירושלמי, התורה הציבורית של הירושלמי, חגי ישראל בירושלמי ועוד. חוברת שמתעדת קורס שאני מעביר במכללת 'אורות ישראל' - קמפוס רחובות' בשם - התלמוד הירושלמי מבוא ועיון. חוברות נוספות מתוכננות הם חוברות נוספות למרצים (מראי מקומות לנושאים אקטואליים ואטרקטיביים).

המכון מתכנן ספרי ילדים מאויירים המבוססים על אגדות התלמוד הירושלמי.

בשלבם מאוחרים יותר נכין אי"ה חומר לימודים גם למערכת החינוך.

האם המכון אמור ליחצ"ן ספרים נוספים

בהחלט כן. אנו רואים את עצמנו מקדמים גם את ספרה של ד"ר יפה זלכה - 'בעין אגדת הירושלמי' וגם את ספריו של ר' ראובן קמפניינו שבינתיים הוציא שלשה ספרים בביאור פתגמי הירושלמי במסכתות פאה, שביעת וברכות. כמו כן אנו נקדם אי"ה את ספרו של הרב אחיקם קשת - 'אמרי במערבא' - השוואות בבלי וירושלמי לאורך כל הש"ס. אי"ה לאט לאט יבין הציבור שהתלמוד הירושלמי הוא נושא. ברגע שנציג סופרמרקט של ספרים הציבור כנראה יתחיל יותר להתעניין במסריו המרתקים של התלמוד הירושלמי. רעיון חשוב הוא הוצאת חוברת של מאמרים בירושלמי - בעיקר מאמרי אמונה מפי מחברים שונים.

בעבר ערכנו תחרות חיבורים בשיבות גבוהות והסדר (וגם בשיבה תיכונית אחת) סביב התלמוד הירושלמי וזכינו לקבל עבודות באיכויות גבוהות מאוד. ייתכן מאוד שגם נרכז כמה מעבודות אלו לחוברת או מספר חוברות. אנו מתכננים להוציא גם חוברת יחצ"נות שתכלול את תגובות משתתפי שבתות הירושלמי.

האם ניתן להיעזר בציבור במפעל הכתיבה?

בהחלט כן. ראשית כבר הזכרנו בשאלה הקודמת שכבר קיימנו תחרויות לבוגרי ישיבות והסדר, וייתכן שנאגוד אותם לחוברות, כמו כן ייתכן ונפנה לציבור לשלוח מאמרים בנושאי אגדה בירושלמי, כדי להוציא אותם כחוברות. בנוסף יש לנו כמה כותבים פוטנציאליים שמגלים עניין בכתיבה בנושאים של ירושלמי.

נוסף לנושא הכתיבה אלו פעולות מבצע המכון?

גולת הכותרת של הפעילות שלנו היא שבתות הירושלמי. בינתיים אנו זוכים לקיים שבת ירושלמי פעם בחצי שנה. זכינו להיות במדרשות: שבי שומרון, הר ברכה, אלון מורה ועפרה (בשבת האחרונה בעפרה נכחו 50 משפחות). בשבתות אלו השתתפו משפחות רבות שבאו לשמוע את רבני המכון ואורחים נוספים. ברוך השם ישנו ציבור גדול שצמא לשמוע את מסריו המרתקים של התלמוד הירושלמי.

פעילות נוספת שמבצע המכון היא ערבי השקה סביב הספרים והמסכתות שמוציא המכון. כנסים במקומות שונים סביב התכנים של התלמוד הירושלמי. עד עתה קיים המכון כנסים וערבי השקה בירושלים, במערת המכפלה, באפרת, נווה דניאל, מעלה אדומים, מודיעין, בית שמש, נתיבות, כפר סבא, תל אביב. אי"ה אנו מתכננים להגביר את קצב הכנסים ברחבי הארץ.

אי"ה מתוכננים כנסים בנושאים מגוונים כמו התלמוד הירושלמי והגות הציונות הדתית, התלמוד הירושלמי והרמב"ם, התלמוד הירושלמי והחסידות, התלמוד הירושלמי ותנועת המוסר וכד'.

רבני המכון נותנים שיעורים קבועים ושיעורים חד פעמיים במקומות רבים בארץ. וכמובן שהם ישמחו לנסוע לכל מקום בו הם יידרשו. כולל גם שבתות. המכון נתן מספר כתבות בעבר לעיתונים שונים. כמו כן זכינו בעבר לפינות בעיתון 'הצופה' ובעלון 'מעט מן האור', פינות שהיוו בסיס לספרים שהוציא המכון.

שאיפה נוספת היא הוצאה לאור של עלון שבועי סביב התלמוד הירושלמי. למכון היה מדור שבועי קבוע באתר פורטל הדף היומי, כאשר לומדי הדף היומי עסקו בסדר מועד (החל ממסכת שקלים).

כמו כן שולח המכון דף קשר שבועי קצר ואקטואלי ממקורות הירושלמי לקבוצה שנקראת שוחרי הירושלמי ומונה למעלה מ-950 חברים. למכון ישנו גם אתר באינטרנט.

יש לנו כתובת ביוטיוב בה ניתן לראות כנסים, שיעורים, וערבי השקה של המכון. המכון שואף, להפיק סרט יחצ"נות על המכון וכמו כן להלחין שירים מתוך מקורות התלמוד הירושלמי.

האם בעבר היו פעולות מיוחדות של המכון?

שני מפעלים חשובים אותם ארגן המכון. שניהם קשורים לכתיבת עבודות. הראשון תחרות כתיבת עבודות בירושלמי של בוגרי ישיבות גבוהות. השני הוא חוג ירושלמי בישיבה התיכונית 'קרני שומרון' שבסיומה כתיבת עבודות.

מה עוד מתכנן המכון?

המכון מתכונן לעודד מרצים להיכנס לצוות המרצים של מכון הירושלמי ובמסגרת זו לערוך השתלמות מרצים, המכון מתכנן לערוך חידוני ירושלמי בישיבות תיכוניות.

המכון מתכנן להיכנס למדורים בעלוני השבת, וכמו כן להיכנס לפינות בתקשורת. המכון מתכנן לאסוף מאמרים אקטואליים של הירושלמי, ולשמש כעין ארכיון למאמרי ירושלמי. יוזמה חשובה של אחד מחברי הצוות שלנו היא למצוא אנשים שילמדו מסכתות בירושלמי (כל אחד מסכת אחת) ויפגשו ביחד כדי לחגוג סיומי מסכת (כל אחד יאמר איזה חידוש במסכת שלקח על עצמו). בנוסף אנו מתכוננים להוציא חוברות המתייחסות לדבריהם של רבנים והוגים המבוססים על הירושלמי.

האם המכון מתכנן להשתתף במערכי הסברה?

בהחלט שכן. הנחת העבודה היא שמאמרי הירושלמי הם התשתית המוצקה ביותר של הזהות היהודית בתקופה של תחייה לאומית, ולכן הציבור חייב להכיר ולחיות את מאמרי הירושלמי. נוסף על השבתות וימי העיון שאנו מקיימים, אנו מקוויים שיותר ויותר יזמינו אותנו לשבתות כמרצים אורחים, וכן שישבצו אותנו כמרצים או גם כמדריכים במוקדי הסברה מרכזיים כמו המנהלת לזהות יהודית, פנים אל פנים, מהות, ראש יהודי, רשת אמי"ת, קרן אביחי, בית מורשת בגין, ייחוד בתי הכנסת של מר אליעזר שפר, ישראל הצעיר ועוד.

מבחינת שיעורי התורה מהי מטרת העל של המכון?

ראשית מבחינת הציבור הרחב, המטרה שלא תהיה בנמצא עיר או גם יישוב שלא יהיה בו שיעור בירושלמי (רצוי לימוד במסכתות של המכון) או במחשבת הירושלמי.

למכון יש קאדר של מרצים בכל הארץ. והוא ישתדל להיענות לכל פנייה. מבחינת שיעורי הירושלמי בישיבות, הרי המטרה המרכזית היא שילמדו לפחות שעה שבועית לפי נושאים בכל ישיבה גבוהה, הסדר או מכינה. שיהיה מקצוע במכוני הכשרת מורים שיקרא - מחשבת הירושלמי.

בנושא הישיבות, הרי ניתן גם ללא מרצים מן החוץ ללמוד שיעורים שבסיסם הוא הספרים שכתב מכון הירושלמי, כמו כן ניתן לבקש מן אברכי הישיבות הגבוהות וההסדר לכתוב הארות ירושלמי על מסכתות שונות.

אילו מרצים מפורסמים מופיעים בקאדר של המרצים?

יש לנו מאגר של למעלה מ-20 מרצים. ביניהם נוסף למרצי המכון: הרב חגי

ניר, הרב דוד בר חיים, הרב נפתלי וינברג, הרב שלמה אפללו והרב אברהם בלס, ניתן למנות את הרב יאיר הילר, הרב מיקי יוספי, הרב ארי לנדא, הרב משה סוויסה, הרב ערן טמיר, הרב ד"ר יחזקאל ליכטנשטיין, ר' ראובן קומפניינו, ד"ר בני גזונדהייט, ד"ר יפה זלכה ועוד

אלו רבנים תומכים בקו הרוחני של המכון?

ראשית נציין שזכינו לתמיכה מאת הרה"ג משה צבי נריה, הרב עוזי קלכהיים, והרב חנן פורת זצ"ל. ויבלחט"א הרה"ג שאר ישוב כהן, הרה"ג רצון ערוסי, הרב פרופ' יגאל שפרן, הרב ישראל אריאל, הרב אורי שרקי ועוד.

אלו אישי ציבור מפורסמים רואים חשיבות רבה בפעולות המכון?

פרופ' אליאב שוחטמן, הרב פרופ' בן ציון רוזנפלד, ח"כ אבי וורצמן, ח"כ יוני שטבון, הרב ד"ר אליהו אביעד, הרב ד"ר יוחאי רודיק ועוד.

כיצד ניתן לעזור בפועל למכון הירושלמי?

המכון ישמח לכול הושטת יד ויראה בכול מי שתורם, ולו תרומה צנועה, שותף בכיר במפעל. כמובן בכל מה שקשור ליחצ"נות ושיבוץ בשיעורי תורה ישנו משקל רב יותר אם ציבור השומעים מפנה לגורמים המתאימים את נחיצות שילוב הירושלמי בכל המערכות, מאשר חברי המכון שנתפשים כנוגעים בדבר מבקשים להשתלב.

כיצד ניתן לסייע?

בתחום היחצ"נות:

לנסות ולצרף למהלכים רבנים ואנשי הגות מרכזיים, כמו כן פעילי ציבור מרכזיים. כמו כן להצביע על אנשי ממון מרכזיים העשויים לתמוך במפעל הזה. לנסות ולצרף הכוונה היא גם ליזום פגישות עם אנשים מרכזיים אלו כדי לסקור בפניהם את המכון מגמותיו ופעילותו.

בתחום הפצת תורה:

שיעורי תורה - ארגון שיעורים, כנסים, שבתות עיון בכל מקום. לדוגמה שבתות עיון כל קהילה שמארגנת שבת לחבריה, או כל גוף שמארגן שבתות כמו הסתדרות המורים וכד'. כל מי שיש לו השפעה בכיוון הזה יבורך. חברי המכון מבחינתם מוכנים להגיע לכל מקום, כולל שבתות.

המלצה להכניס את רבני המכון למכינות, מדרשות, מכללות, ישיבות גבוהות

והסדר, וכוללי ערב.
 ניסיון לשלב את מרצי המכון בפעילות לא פורמאלית של תנועות הנוער.
בתחום רכישת ספרים:
 המלצה למורים ומחנכים לרכוש את ספרי מחשבת הירושלמי כמתנת סוף שנה. קניית ספרים כמתנות בר מצווה וכד'.
גיוס אנשים:
 הפניית מרצים דומיננטיים להצטרף כמרצים לצוות המכון.
בתחום הפקת ספרים:
 הפנייה לכאלו שמעוניינים להנציח קרובים.
בתחום ההסברה:
 השפעה ושכנוע של גופים העוסקים בהסברת יהדות כמו: מהות, פנים אל פנים, ראש יהודי וכד' לרתום את המקצוע שנקרא מחשבת הירושלמי למערכת ההסברה.

האם תוכלו לשתף אותנו במבחר תגובות על המכון?

- איפה הייתם עד עכשיו.
 - סוף סוף מישוהו אומר בפה מלא מה שהרגשתי כל השנים ולא ידעתי להגדיר.
 - אני חייבת לכם את תהליך התשובה שלי.
 - אני מרגיש שזה מהלך היסטורי.
 - המפעל שלכם הוא קידוש השם.
 - אתם עוסקים במהפכה מתקנת.
 - הפחתם רוח חדשה בתהליך התחייה.
 - אתם זורעים זרעים.
 - דורות על גבי דורות מחכים למפעל כזה.
 - מחייה נפשות.
 - אתם מוסיפים הרבה מאוד לזקיפות הקומה התורנית לאומית.
 - הגיע הזמן לחזור אל הכחול לבן.
 - זה אחד מסימני הגאולה.
 - הדלקתם אור גדול.
 - מפעל אדיר.
 - אתם מתחילים להאיר את אור תורת ארץ ישראל בהידור.
- תורת ארץ ישראל היא המשחררת את הנשמה הישראלית מכבליה. מפעל זה אות הוא שתורת ארץ ישראל תלך ותתגדל מעתה ואילך.
 מתברר יותר ויותר שתורת ארץ ישראל היא המדריך הראוי שאיתו נצעד בארץ ישראל.
 הירושלמי מלא ישרות ארץ ישראלית.

הפירושים, ההארות, המחקרים וההרחבות של המכון יש בהם כדי לפענח נעלמות ולהאיר באור חדש את תלמודה של ארץ ישראל. התלמוד הירושלמי נושם כולו אור של חופש, חירות מחשבתית, ועולם בלי מגבלות - עולם של יובל. האגדה, ההלכה, העומק והנועם העולים מתוכו שייכים לחירות הנישמתית שאנו כל כך מצפים לראותה. זכיתם לבשל ולבשל בסופו של דבר יצא מאכל טעים.

האם תוכל לציין איזה שהיא תגובה מעניינת

סוף סוף בעקבות המכון שלכם ניתן להיות טיפוס ארצישראלי. לטייל בארץ ישראל, לאכול מאכלים ארץ ישראלים, לדבר עברית וללמוד תורה ארצישראלית.

מהי התגובה החשובה ביותר שקיבלת

קבלתי בזמנו מכתב המלצה מנשיא המכון הרה"ג שאר ישוב כהן שליט"א הכותב ביחס אלי. דומני כי לא אטעה אם אומר שהוא הראשון המתמודד עם משימה היסטורית ומיוחדת זו בעולמה של תורת ארץ ישראל. חידושו נועזים ומעניינים ביותר. הוא מעמיק לחצוב לעמקי תורתה של ארץ הקודש, ולגלות את המיוחד שבה גם מבחינה תכנית ומבחינת ההשקפה והגישה, ובכך הוא פותח תקופה חדשה במחקר ולימוד הירושלמי, בדור תורת ארץ ישראל המתחדשת. תגובה זאת היא התגובה החביבה בעיני משום שהיא מעלה את הנקודה המרכזית. יש כאן סלילת דרך שמחכה בכיליון עיניים לכך שיבואו יוצרים חדשים וידלו מתוך מקורות הירושלמי פנינים יקרות שיעשירו ויצמיחו את הכיוון החינוכי הכללי של הירושלמי, כמקור האמוני המרכזי של דורנו - דור התחייה הלאומית. אבל התגובה החשובה ביותר היא זו של יהודי שאמר לנו: סוף כל סוף מדברים על מחשבתו של התלמוד הירושלמי.

מהו ההישג הגדול ביותר שלכם עליו ניתן להצביע?

ברוך השם. זכיתי ללמד במכללת 'אורות ישראל' - קמפוס רחובות' זו השנה השלישית בתכנית בני ישיבות קורס בשם: התלמוד הירושלמי - מבוא ועיון. לקורס שאני מלמד השנה נרשמו כמעט 200 תלמידים, כך שהיה צורך לפצל את הקורס, ולהשאיר לי 135 תלמידים. רואים שיותר ויותר בני תורה מבינים שלתלמוד הירושלמי ישנה בשורה חינוכית ועוצמה רוחנית מיוחדת במינה.

פרק ג

ניסי הירושלמי

הרה"ג שאר ישוב כהן שליטא נשיא מכון הירושלמי כבר כתב שלימוד הירושלמי הוא אחד מסימני הגאולה. בפשטות הוא התכוון שישנם תופעות שנעשות על ידי אדם שהם מסמלות תהליך של גאולה. לא רק בנין הארץ, וקיבוץ גלויות, אלא גם בנין של תורה שלמה יותר.

השאלה היא האם ניתן גם לראות איתותים אלוקיים בנושא זה של תחיית הירושלמי, איתותים שמחזק את חשיבות העיסוק בו.

נמחיש את העניין בנס פך השמן. לכאורה השאלה היא מדוע היה צורך בנס, הרי טומאה הותרה בציבור וניתן להדליק בשמן טמא. התשובה היא שהנס מטרתו הייתה להראות למשפחת החשמונאים שהקב"ה איתם. כאשר אנו מדברים על נס פך השמן חשוב להדגיש שעצם הימצאותו של התלמוד הירושלמי בידינו היא בחינת נס פך השמן, שכן יש בידינו רק כתב יד אחד שלם של הירושלמי (כתב יד ליידן).

האיתות האלוקי בא לידי ביטוי בארבע זוויות מרכזיות.

- הזווית הראשונה היא גדולי ישראל והתלמוד הירושלמי.
- הזווית השנייה היא תאריך הקמת המכון.
- הזווית השלישית היא סיפור בירושלמי שמתחבר עם נס התחייה הלאומית.

● הזווית הרביעית הם מקרים מיוחדים שקרו איתי סביב הירושלמי. בזווית השלישית ניתן גם להוסיף את החיבור שלנו אל משפחות גן צבי, בקר ישראלי והנדלר שתרמו לנו מסכתות. משפחות אלו מחוברות לנושא המחותרות, יישוב הארץ ועליה או במילים לתהליך תחיית האומה (וראה עוד לעיל הזווית השלישית). ואכן מי כמו הירושלמי עוסק בצורה אינטנסיבית בנושא תחיית האומה. מסכת נוספת נתרמה לנו על ידי משפחת אביעד לזכר אבי המשפחה הרב בנימין זצ"ל שהיה רבה של מועצה אזורית שפיר - שילוב של תורה והתיישבות, אחד המאפיינים המרכזיים של התלמוד הירושלמי. החיבור לארץ ישראל ולצדדים הגופניים המאפיינים את התלמוד הירושלמי באים לידי ביטוי גם בזכות שנפלה בחלקנו להנציח את אבי מורי מר נפתלי בלס ז"ל שהיה מורה לספורט ונאמן ארץ ישראל במסכת הראשונה שהוציא המכון.

הזווית הראשונה

הסיפור הראשון הוא מרן הראי"ה קוק והתלמוד הירושלמי. אני נכנסתי לכל נושא הירושלמי דרך אגרת ק"ג של מרן הראי"ה קוק זצ"ל. באגרת זו הרב קוק עומד על ייחודו של הירושלמי בכך שנושא האגדה הוא נושא מאוד

מרכזי בתלמוד זה. מו"ר הרב צבי יהודה קובע על סמך איגרת זו שהחידוש המיוחד של ישיבת מרכז הרב הוא לימוד האמונה. הדברים באיגרת נסמכים על מאמר הירושלמי (סנהדרין יא, ג) שגם בפרשת זקן ממרא ישנה הלכה באגדה - כי יפלא ממך דבר - זו אגדה.

המיוחד הוא שפרשת זקן ממרא מופיעה בפרשת שופטים שהיא השבת הקרובה ביותר ליום פטירתו של מרן הרב. הגילוי הזה של המאפיין הזה של התלמוד הירושלמי, וממילא חשיבותו החינוכית הרבה בתהליך התחייה הלאומי היא למעשה צוואה בלתי כתובה של הרב.

דבר מעניין נוסף הוא שהתחלנו את פעילות המכון ביום ג' אלול (תש"ס) יום הסתלקותו של מרן הרב זצ"ל.

הסיפור השני הוא הסיפור של הרב ממוסקבה - הגאון מפולדובה שכתב פירוש מעניין בשם 'תולדות יצחק' (הפירוש הוא על מסכת שבת וכמה מסכתות מסדר זרעים). הפירוש נכתב בתקופה הקומוניסטית והוא למעשה זכה לראות אור רק בהיות הרב הגאון על ערש דווי שם הוא גילה לאדם שהגיע לבית החולים באופן אקראי היכן נמצא כתב היד.

הזווית השנייה

הירושלמי (תעניות ד, ה) מביא ברייתא: "תני ר' יוסי אומר: חמישים ושתים שנה עשת ביתתר לאחר חרבן בית המקדש". כוונת הדברים היא שמחורבן בית שני ועד פריצת מרד בר כוכבא עברו 52 שנה. האמת ההיסטורית היא שמרד בר כוכבא החל בשנת 132 לספירה הנוצרית ונמשך עד 135 לספירה הנוצרית. לפיכך, מחורבן הבית, המתוארך בשנת 70 לספירה הנוצרית, ועד המרד עברו 65-62 שנה. אם כן, נשאלת השאלה מדוע נקטו חז"ל במספר 52 ביחס למרד בר כוכבא?

המספר 52 מופיע ביחס לחורבן הבית הראשון (תלמוד ירושלמי תעניות ד, ה ותלמוד בבלי שבת קמה:): שני התלמודים מציינים ש-52 שנה לאחר חורבן בית ראשון הייתה ארץ ישראל שוממה, ללא אנשים, עופות, בהמות ודגים. המסר העולה מהדברים הוא, שלאחר 52 שנה מגיעה תקופה המסמלת ציפייה לישועה גדולה. בכך שחכמנו ציינו שמרד בר כוכבא פרץ 52 שנה לאחר חורבן הבית, הם רצו להדגיש שמרד בר כוכבא היה בחינת תקווה גדולה לעתיד טוב יותר.

מכון הירושלמי - תלמודה של ארץ ישראל, הוקם בשנת ה'תש"ס, 52 שנה לאחר הקמת מדינת ישראל. מדובר בשלב מרכזי בדרך אל בניין הזהות היהודית, בדרך אל הגאולה השלמה.

הזוית השלישית

אחד הסיפורים המכוננים של התלמוד הירושלמי הוא סיפור רשב"י במערה. בתלמוד הירושלמי מופיע סיפור רשב"י במערה במסכת שביעית (ט, א). ההבדלים בין שני התלמודים סביב סיפור זה עקרוניים מאוד ובעצם משקפים את הגישה העקרונית של שני התלמודים. סיפור היציאה מן המערה שונה לגמרי. אם בתלמוד הבבלי מסופר שרשב"י יצא בעקבות הוראה של אליהו הנביא, הרי בתלמוד הירושלמי רשב"י יצא בעקבות העובדה שראה על פי המערה צייד שמנסה לצוד ציפור והציפור ברח.

אחד הדמויות הטיפוסיות של דור התחייה הוא הרב יוסף מנדלביץ. הרב מנדלביץ כאשר הוא מספר את סיפורו מכניס את סיפור הציפור. כאשר הוא זומן ללשכת הגיוס הוא ראה ציפור בורחת, דבר שגרם לו לחשוב כיצד להשתחרר מן הצבא הרוסי. סיפור הציפור של רשב"י במערה, הוא אות אלוקי למאורעות שקורים בעיצומה של תהליך התחייה הלאומית.

במסגרת הזווית הזו חשוב לראות את האיתות האלוקי במסגרת האקטואליה. מכון הירושלמי התחיל לעסוק במסכת ראש השנה של התלמוד הירושלמי בשנת תשס"ו - בזמן מלחמת לבנון. הירושלמי (ראש השנה א, א) שואל על הפסוק שקובע שדוד המלך מלך 7 שנים וששה חדשים בחברון ואילו בירושלים הוא מלך 33 שנה ובסך הכל מדובר ב-40 שנה, להיכן נעלמה מחצית שנה.

במהלך סוגיה זו מביא התלמוד הירושלמי שני הסברים שממש מדברים על התקופה שלנו.

ההסבר האחד הוא שמדובר על מחצית השנה בה יואב שר צבא דוד הרג כל זכר באדום, וזאת בניגוד לצו התורה שלא להיכנס עימהם למלחמה. השאלה הנשאלת היא מה הדברים קשורים לדוד, הרי מדובר במעשים של יואב? כולם מבינים שאין ממש בשאלה זו, כיוון שהמלך הוא האחראי הישיר למה שעושה שר צבאו. היחיד שלא הבין את הדברים היה ראש ממשלתנו היקר מר אהוד אולמרט שמצא שעיר לעזאזל בכל נושא המערכה הכושלת ופיטר את שר הביטחון. לעג לרש, שר הביטחון מפוטר ולראש הממשלה אין כל אחריות לדברים.

הסבר נוסף בירושלמי הוא שמדובר בחצי השנה שדוד ברח מפני אבשלום בנו. הרעיון כאן הוא שאדם נחשב מלך רק אם הוא נתמך על ידי רוב העם. ברגע שעם ישראל תמך באבשלום כמלך, ממילא לדוד לא היה מעמד של מלך. מלך מוגדר כמלך רק בהסכמת העם. כמה הדברים מתאימים לסיטואציה של מר אהוד אולמרט שבסקרים תמכו בו פחות מאחוז

מתושבי המדינה. מר אולמרט משום מה לא הבין את הדברים ואחז בקרנות המזבח. מדהים.

הזווית הרביעית

כבר ציינו את האיתות האלוקי של זמן התחלתו של המכון (52 שנה אחרי קום המדינה). במסגרת זו נציין כמה סיפורים מדהימים (ויש עוד) סביב המכון וסביב המפעל כולו.

הרעיון של המכון נרקם כתוצאה של פגישה שלי עם הרה"ג שאר ישוב כהן רבה של חיפה, שהקב"ה ישלח לו רפואה שלמה, שהתרשם מאוד מכל העבודה שלי. כיצד הגעתי אל הרב שאר ישוב. היות והייתי עסקן ציבור (ציר מפד"ל בנתיבות) מינו אותי להיות בועדת ערר (שייך לנושא עבודה סוציאלית) וקבעו לנו השתלמות בחיפה. אמרתי לעצמי אם כבר אני מגיע לחיפה מדוע שלא אשוחח עם הרה"ג שאר ישוב ואראה לו את מה שכתבתי עד עתה. ברוך השם שכבוד הרב, שעד היום הוא נשיא המכון, התרשם מן הדברים, וכך יכולנו לפתוח מכון במסגרת מוסדות 'אריאל'. ומה שעוד מדהים הוא שבאותו יום נערך ערב הוקרה לרב עמוס סמואל זצ"ל לרגל קבלתו את התואר השלישי. הדוקטורט של הרב סמואל עסק בפירוש הר"ש סירליאו לירושלמי מסכת זרעים. הרב עמוס סמואל היה מחובר מאוד לירושלמי, ואף הוציא קול קורא להכניס את הירושלמי לכל מערכות הלימוד. הפלא ופלא, יום שלם בסימן התקדמותו של הירושלמי בתודעה הציבורית.

כאשר ראיתי שמכון אריאל נקלע לקשיים ואין באפשרותו להחזיק את מכון הירושלמי גייסתי תרומה שאפשרה לי להחזיק מנהל במשך שלשה חדשים. המנהל הצליח לשדך אותנו עם הרב חנן פורת, שתחת חסותו עבדנו במשך ארבע שנים ביישוב מבואות יריחו.

כאשר גם ישיבת יריחו (שבנשיאות הרב חנן) לא יכלה להחזיק אותנו כלכלית, ניסינו לגייס כספים במסגרת ישיבת יריחו. כמובן שמדובר במשימה קשה מאוד למכון שהוא בסך הכל מכון חדש ולא מוכר, ולא בדיוק הצלחנו. אולם גם כאן הייתה לנו סייעתא דשמיא בולטת בכך שנסעתי להתרים חבר שלי ושלא כהרגלי הגעתי מידי מוקדם. החלטתי שזו הזדמנות טובה לבקר רב חשוב מאוד שעודד אותי בעבר בכתיבה. סיפרתי לו על כך שאנו נאלצים להפסיק את פעילות המכון. רב צדיק זה ששמע את הדברים הוא אמר שבשום פנים ואופן הוא לא מסכים לכך, והוא רוצה להחזיק את

המכון הירושלמי במשך יום בשבוע (חמשה חוקרים). רב זה מממן את פעילות המכון (5 חוקרים) במשך יותר מ-9 שנים. וכמה סיפורים מכווננים (נסתפק בארבעה למרות שישנם נוספים).

סיפור ראשון

במוצאי השבת של יום פתיחת המכון. הייתי בשבת בבית הורי בתל אביב. במוצאי שבת החלטתי משום מה לחזור מבית הכנסת לאחר תפילת ערבית אל בית הורי במסלול ארוך מעט מן המסלול הרגיל. עברתי דרך בית הכנסת של חסידי גור שברחוב בר אילן ושם פגשתי אישה זקנה שברכה אותי ואת בני - יהי רצון שתצליחו בכל מעשה ידכם.

סיפור שני

כאשר הוצאנו לאור את מסכת מועד קטן התקשרתי את הכריכיה ושאלתי מתי המסכתות שלנו תהיינה מוכנות (היינו בלחץ של זמן). ענה לי בעל הכריכיה תבוא בעוד שעה והמסכתות תהיינה מוכנות. נאלצתי להתעכב למעלה משעתיים, ואז נגשתי לכריכיה לראות את הספרים המוכנים. אני מסתכל על המגשים ולא רואה את המסכתות. ליתר בטחון נגשתי להתבונן טוב יותר למגש אחד ולתדהמתי כאשר הגעתי למגש פתאום אני רואה את הדרך הראשון של המסכת גולש לעברי.

סיפור שלישי

יהודי יקר שהתעניין בספרי המכון ורכש אותם נהג להתפלל בהושענא רבה בכותל המערבי בתפילת ותיקין (במניין קבוע). אותו יהודי אביו נפטר והחלטתי שאני מנסה לבדוק האם הוא רוצה להנציח את אביו במסכת או בספר. הדרך הפשוטה לפגוש את אותו יהודי (שגר בעיר מרוחקת בדרום הארץ) הייתה לפגוש אותו במניין הקבוע של הושענא רבה, לכן החלטתי להתפלל באותה שנה בכותל. אני נוסע לכותל כשעה לפני תפילת ותיקין וכהרגלי אני מנסה לראות אם ישנם אנשים בדרכם לכותל כדי שאעזור להם להגיע. כאשר אני מגיע לרחוב אגרון אני רואה משמאלי זוג שהולך לכיוון הכותל. אני מסמן להם שבשמחה אעלה אותם טרמפ. הזוג (שלאחר מכן התברר לי שהיו בשיעורי תורה ב'היכל שלמה') חוצה את הכביש

ונכנס לרכב, ואז אני נוכח לדעת שהטרמפיסט שלי הוא לא פחות ולא יותר מאשר אותו יהודי שתכננתי לפגוש, שצעד יחד עם אשתו לעבר הכותל המערבי.

סיפור רביעי

לפני כשנתיים שבת פרשת ויצא. עסקתי במציאת תורם להוצאת מסכת שקלים של התלמוד הירושלמי. במוצאי שבת קבעתי פגישה עם יהודי חשוב שבזמנו גר בשכונת קריית משה שבירושלים ועבר לשכונת רמות, יהודי שבסופו של דבר תרם בשמחה את הכסף למסכת. בימים שלפני השבת הנ"ל דברתי עם יהודי נוסף, שאמר שהוא אמנם לא יתרום מסכת, אבל בהחלט ינדב סכום מכובד במוצאי שבת. אמרתי לו שאם הוא רוצה לתרום בשמחה, רק שייכנס ממש מוקדם, כיוון שצריכה להיות לי פגישה בשכונת רמות. ואכן אותו יהודי נכנס אלי במוצאי שבת ותרם למכון שלנו סכום מכובד. סביר להניח שתרומה זאת שיפרה את מצב רוחי במשימתי החשובה לשכנע באופן יעיל את אותו נדיב מרמות שבסופו של דבר תרם את המסכת. אולם האיתות האלוקי לא מסתיים כאן. לאחר הפגישה המוצלחת חוזרים הביתה. כהרגלי אני עוצר את רכבי בצומת רמות ושואל אם יש מישהו שצריך להגיע לקריית משה. ואכן היה לי טרמפיסט אחד. לא פחות ולא יותר מאשר בנו של אותו יהודי שתרם לי את אותה תרומה מכובדת במוצאי שבת.

וסיפור לסיום

ואם בסיפורים עסקינן אי אפשר להתעלם בחוברת זו מסיפור מעניין שקרה לי שאמנם לא שייך לארבעת הזוויות שהצגתי אבל אין כמוהו להדגים את חשיבות המפעל בו אנו עוסקים. לפני כעשר שנים דופק אצלי בדלת בחור נחמד בגילאי 20 המוקדמים ומציג את עצמו כבוגר תיכון ממלכתי דתי מפורסם. לאחר גמר התיכון הוא היה על סף נטישה של הדת, אולם פתאום הוא שם לב בתוך הספר 'מסילת ישרים' לשני מאמרים מעניינים ממקורות הירושלמי. הראשון הוא 'עתידי אדם ליתן את דין וחשבון על כל מה שראתה עינו ולא אכל' (קידושין ד, יב), והשני - 'לא דייך מה שאסרה לך התורה, אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים' (נדרים ט, א). שמתתי לב אמר הבחור ששני מאמרים אלו ששוללים את ההסתגפות מקורם בירושלמי. אמרתי לעצמי שאולי בתלמוד הירושלמי ישנה שיטה שלמה השוללת את המלחמה כנגד החיים, והחלטתי לבדוק את הדברים. אמרתי לו הלוואי וירבו כמותך בישראל בודקי דברים. ישנו כנראה אור מיוחד בירושלמי. אנו מציעים לנסות לצאת מהקיבעון ולבדוק את האור הזה.

